

Herman Heijermans

Op hoop van zegen

Herman Heijermans
Op hoop van zegen

Jacques de Kadt in *Tirade*: 'Voor mij is Heijermans de man gebleven van *Op hoop van zegen*. [...] niet slechts ontroerend, doch een aansporing tot het wegnemen van misstanden die onnodig leed teweeg brachten. En welk een vondst was dat Kniertje – voor ons: Esther de Boer-van Rijk – die juist als niet-opstandige, als geschonden en vernerde onderworpen, de afschuwelijkheid van de “normale” maatschappij naar de keel deed wellen. – Voor mij is Heijermans nooit en nergens zó geslaagd in zijn pogingen een sociaal drama te scheppen.'

De Tijd-Maasbode: 'Het was opmerkelijk dat de scènes waarin het oprechte pathos werkelijk het volle pond kreeg ook de grootste indruk maakten. De emoties die Heijermans op de planken doet verschijnen vinden sterke weerklank bij de toeschouwer van nu. Waarschijnlijk omdat ze zich als volkomen oprecht voordoen.'

Omslagillustratie: Bert Bouman

OP HOOP VAN ZEGEN

Eerste druk 1901; achttiende druk, als Boekvink, 1965.

Copyright 1933 by Em. Querido's Uitgeverij N.V., Amsterdam. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. No part of this book may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

DRAMATIS PERSONAE

KNIERTJE, *een vissersweduwe*
GEERT en BAREND, *haar zoons*
JO, *haar nicht*
COBUS, *haar broer*
DAANTJE, *diakenhuismannetje*
CLEMENS BOS, *reder*
MATHILDE, *zijn vrouw*
CLEMENTINE, *zijn dochter*
SIMON, *scheepsmakersknecht*
MARIETJE, *zijn dochter*
MEES, *Marietjes aanstaande*
KAPS, *boekhouder*
SAART, *vissersweduwe*
TRUUS, *vissersvrouw*
JELLE, *bedelaar*
EERSTE VELDWACHTER
TWEEDE VELDWACHTER

Het spel geschiedt in een Noordzee-vissersplaats

EERSTE BEDRIJF

De armoedige woonkamer van Kniertje. Links, twee bedsteden en deur. Rechts, ladenkast met heiligenbeeldjes, pullen en portretjes. Een schouw. Achter, klinkdeur naar het kookhok, glazenkast, kooi met duif, raam met bloempotten. Middag.

EERSTE TONEEL. *Cobus, Clementine, Daantje*

CLEMENTINE, *'n schetsboek op de knie*: Nou dan!—Cobùs!

COBUS, *poserend, schrikt wakker, glimlacht*: Hè-hè-hè! Ikke heb niet geslapè... Nee, neè...

CLEMENTINE: Hoofd meer zò—Nog meer—Wat zanik je nou! Strakjes zat je zo leuk. En—je hand op je kniè...

COBUS: Tja—as je zo lang stil zit—krijg je 't te pakkè...

CLEMENTINE, *ongeduldig*: Zou je nou asjeblief, às-je-blijf nièt willen pruimen?

COBUS: Ik—ikke pruim niet. Kijk maar.

CLEMENTINE: Hou dan je mond dicht.

DAANTJE, *binnentredend door kookhok*: Dag saam.

CLEMENTINE: Dàg. Ga nog maar 'n hoekie om.

DAANTJE: Nee, juffrouw—'t wordt tijd. Nou—ik zou 'm nog niet herkenne.

CLEMENTINE, *glimlachend*: O.

DAANTJE, *zijn bril verzettend*: Ziet-u—as 'k zo vrij mag zijn—z'n kin staat ànders—en—en z'n òge bevalle me niet—maar z'n neus die is 'm—en—en—z'n dassie da's màchtig—daar zou je op zwere.

CLEMENTINE: Zo.

DAANTJE: ...En de bedstee met de gordijne... 't Is me 'n bik. *Neemt een pruim.* Kan u mijn niet is gebruike?

CLEMENTINE: Misschien. Hand hoger! Je mònd stil.

COBUS: Da's makkelijk ezeid—as ù gewoon is te pruime en je niet pruime mág—dan kun je je lippe niet vásthoue. Wat zeg jij, Daantje?

DAANTJE: Ik zeg dat 't tijd wordt. We ete om vier en de moeder is làstig.

CLEMENTINE: Dat zal met jullie ouwetjes wel nodig zijn.

DAANTJE, *een stoel bijschuivend*: Pèh! We hebbe nog al wat in te

brengen! Niet dāt! 'n Diakenie is me 'n bik. Vrete met snauwe –of je 'n bedelaar ben. Vanmorrege koffie as—as 't onderste uit de regenton—en errete zo hard as je eksterroog.

CLEMENTINE: In jouw plaats—hou je mond stil—zou 'k God danken dat me ouwe dag bezorgd is.

COBUS: Tja-tja je mag je niet bezondige...

DAANTJE: God dānke? Nèe hoor. Me hele leve gevaren—hoeveel reize wel?—niet te telle—schipbreuk gehad—gebrek gehad—gevaren van me tiende—èn twéé zoons op zee verloren. Nee hoor. Nee hoor. De moeder is 'n krèng. Je zou d'r op d'r smoel slaan...

CLEMENTINE: Nou! je bent hier niet in de kroeg.

DAANTJE: Dat ben 'k net niet. Maar 't gaat je tot hièr zitte. Verlejen week mocht ik niet uit, omdat 'k met je permissie, náást 't bakkie gespoegd had. Zeg u nou zèllef—zou ù met opzet náást 't bakkie spoege? 'n Diakenie is 'n gevangenis. Hebbe ze je opgeborrege dan zijn ze je kwijt. 'k Wou d'ak met fassoen door de haaie gevrete was, toen 'k nog voer...

COBUS, *giechelend*: Hè-hè-hè! De haaie luste jou niet. Je ben te taai, man.

CLEMENTINE: Hou je lippen stil!

COBUS: Tja, tja.

DAANTJE: De haaie lùste niet... 'n Karkas slikke ze nog. Pèh! De ouwe Willem heb 'k voor me oge in tweeën zien bijte dat 't bloed 'r uit spoot. En die wàs mager.

CLEMENTINE: Is de ouwe Willem door 'n haai opgegeten?

DAANTJE: Door één? Door zès. Zo as-die overboord sloeg hadde ze 'm te pakke. 't Water zag rood.

CLEMENTINE, *glimlachend-ongelovig*: Hè, wat vreselijk! En toch zou 'k 't wel is willen meemaken—zo iets.

DAANTJE: Pèh! Wille meemake... Wij mòtte...

CLEMENTINE: Heeft ie geschreeuwd?

DAANTJE: En hoe!

COBUS: Tja, je zal niet schreeuwe als je de tande in je bille voelt –hè-hè-hè! *Buiten klinkt 'n viool. Op de maat der muziek schokkert Cobus in z'n stoel. Tadelade—dadada—*

CLEMENTINE, *driftig het schetsboek sluitend*: Daar dan! *Opstaand*. Morgen ben je rustiger hoor!

COBUS, *zich uittrekkend*: Helemaal stijf! *Danst knipvingerend met*

waggelende beentjes. Tadelada–dadada.
DAANTJE, *bij het raam*: Psst! Niemand thuis.

TWEEDE TONEEL. *De vorigen, Jelle, Barend*

JELLE, *voortspelend*: Asjeblief!

DAANTJE: Niemand thuis!

JELLE: Ik kom vást eens in de week.

DAANTJE: Ze zijn na de haven.

CLEMENTINE: Daar! *Smijt iets het raam uit.*

JELLE, *ophoudend*: Dank u wel. *Zoekt.*

COBUS: Achter die steen, stommerd.

DAANTJE: Nee–meer dáar.

CLEMENTINE: 'k Heb 't diè kant uitgesmeten. Hè, wat 'n ezel!
Is-die zò kippig?

COBUS: Hij heit maar 'n hallef oog–en met 'n hallef oog zie je
niet veel. Achter je!

JELLE: Ik zie niks.

DAANTJE: Psst! Hè! Barend help is 'n handje!

CLEMENTINE: 'r Moet 'n dubbeltje liggen.

BAREND, *een mand wrakhout op de rug*: Geef 't 'm dan in z'n
pote. *Bonst de mand neer.* Hier! *Draagt het hout door het kook-*
hok.

JELLE: Duizendmaal bedankt, juffrouw. *Loopt spelend door.*

COBUS: Hè-je-die kwajongen gehoord?

CLEMENTINE, *tot Barend*: Zeg 'ns, grote aap, had je 't tegen mij?

BAREND, *schuw verlegen*: Nee, juffrouw. 'k Wist niet dat ù hier
was. Ik dacht...

COBUS: Je mot niet denke–je mot denke om weer zo gauw mo-
gelijk na zee te gaan–en brood voor je moeder te verdiene.

BAREND: Bemoei je 'r niet mee...

COBUS: Hoor–tegen mijn het-ie praas–en anders staat-ie met
z'n bek vol tande–ik ben niet bang–hèhèhè–ik doe niet in me
broek as'k vare mot–hèhèhè!

DAANTJE: Kom nou. 't Heit vier geslage.

CLEMENTINE: Morgen, tièn uur, Cobus...

DAANTJE: Kan niet juffrouw. We motte steentjes krabbe.

COBUS: Ja, we motte steentjes krabbe.

CLEMENTINE: Weer wat nieuws! Wat is dat?

DAANTJE: Nou—'t onkruid krabbe op de binnenplaats.

CLEMENTINE: Morgen-middag dan?

COBUS: Tja—dan zal 'k 'r weze. *Neemt een pruim uit Daantje's doos.* Dag juffrouw. Dag lutjebroek. Hèhèhè!...

DERDE TONEEL. *Barend, Clementine*

CLEMENTINE, *haar hoed vaststekend*: Die plaagt je nog al is, hè?

BAREND, *schuw lachend*: Ja juffrouw.

CLEMENTINE: Ben je aan 't zoeken geweest op 't strand? *Hij knikt verlegen.* Veel gevonden?

BAREND: Nee—'t was vannacht eb—en dan—en dan—*stokt.*

CLEMENTINE: Ben je nou héús báng, domme jongen, om te varren? *Hij knikt lacherig.* En ze doen 't allemaal...

BAREND, *bot*: Ja, ze doen 't allemaal.

CLEMENTINE: 'n Man moet niet bang zijn...

BAREND: Nee, dat mot 'n man niet.

CLEMENTINE: Nou dan?

BAREND, *aarzelend*: Ik blijf liever an wal...

CLEMENTINE: Ik zal je niet dwingen... Hoe oud ben je?

BAREND: Vorige maand afgekeurd voor de dienst.

CLEMENTINE: Afgekeurd?

BAREND: Voor me—voor me—ja, dat weet 'k niet—maar afgekeurd.

CLEMENTINE, *lachend*: Da's 'n gelukkie—'n bange soldaat...

BAREND, *kort-opvlammend*: An wal ben 'k niet bang—laat ze maar opkomme—dan haal 'k ze 'n mes door d'r ribbe!...

CLEMENTINE: Mooi!

BAREND, *weer zakkend in verlegenheid...*: Neem me niet kwalijk, juffrouw. *Zwak getoeter van een stoomboot...* Da's de 'Anna'—d'r is 'n dooie an boord.

CLEMENTINE: Weer 'n dooie?...

BAREND: De vlag hing—halfstok.

CLEMENTINE: Nummer twee van de week. Eerst de 'Agatha Maria'...

BAREND: Nee, 't was de 'Charlotte'...

CLEMENTINE: O ja! De 'Agatha' was de vorige week. En is 't al bekend wiè. *Hij knikt ontkennend.* Ben je dan niet nieuwsgierig?

BAREND: Och—je went 'r an—en van ons is 'r niemand op—

verlegen triestig—vader kàn niet—Jozef kàn niet—Hendrik kàn niet—die—dat weet u wel—en—en—Geert nou die zit nog altijd in de kast...

CLEMENTINE: Ja—diè heeft wat 'n schánde over jullie gebracht.

BAREND, *wrokkig*: Schande... schande...

CLEMENTINE: Wanneer komt-ie vrij?

BAREND: Wete we niet...

CLEMENTINE: Weet je niet?

BAREND: Zes maande hebbe z'm gegeve—zès maande—maar de voor-arrest ging d'r af—en hoe lang die duurde wete we niet.

VIERDE TONEEL. *De vorigen, Kniertje*

KNIERTJE, *door het raam*: Dag juffrouw.

CLEMENTINE: Daàààg!

KNIERTJE: Hoe komme de kippe nou los? Kijk de haan nou toch is! Ga je weg sallemander! Kisst! Vort! Jo! Jo!...

BAREND: Laat ze maar lope. Ze gaan al vanzelf.

KNIERTJE, *binnentredend*: Da's 'n geduvel zonder end, juffrouw! Toe steek je pote nou is uit! Motte we weer mot met Arie krijgen?

BAREND, *lijzerig*: Dan zàlle we mot krijge. *Onverschillig af, jaagt buiten de kippen op*.

KNIERTJE: Dàn zàlle we... Zo'n lam stuk jongen mot 'r nog gebore worde... Doodvreter!—Gaat u al weg?

CLEMENTINE: 'k Ben nieuwsgierig wat 'r met de 'Anna' gebeurd is.

KNIERTJE: Ja—ik was ook al op weg—maar 't kon nog zo lang dure—en 'k heb me buik vol van dat wachte op de pier... Is u klaar met 't portrettere van me broer?

CLEMENTINE: Morgen. Ik wil Barend ook wel is tekenen—zo als ie strakkies binnenkwam met 'n mand hout op z'n schouers.

KNIERTJE: Barend? Nou, mijn goed.

CLEMENTINE: Die schijnt hier niet èrg vertroeteld te worden.

KNIERTJE, *verveeld*: Dàt mos 'r bijkomme. vertroeteld! Hoe eerder 'k 'm kwijt ben hoe liever! *Door het raam*. Jaag ze dan op! Kisst! Kisst!

BAREND: De haan wordt bang van al dat schreeuwe.

KNIERTJE: Dan slacht-ie jou wat! Kisst!

CLEMENTINE: Hahaha! Hahaha! Nou die zit lekker op Arie z'n dak.

VIJFDE TONEEL. *De vorigen, Jo*

JO, *door linkse deur—bruin voorschoot—rooi-ijzers aan de zwarte handen*: Dàg juffrouw.

KNIERTJE, *nijdig*: De kippe zijn los! De haan zit op Arie z'n dak.

JO, *vrolijk lachend*: Hahaha! Dáar zal ie toch geen eiere legge!

KNIERTJE: Hoor haar! En nou wèet ze dat 't laatst op vechte af is geweest omdat ze in z'n aardappelveld liepe!

JO: 'k Heb ze zèlf losgelate, ouwe brombeer—Truus het gister ge-rooid.

KNIERTJE: Zeg 't dan dadelijk.

JO: Nee maar, wat doe ik nou ànders? O, Juffrouw—die wordt alleen mens as ze gromme kan. 's Nachts as ze slaapt knort ze nòg hardop. Vannacht het ze in d'r droom gevloékt! Hahaha! Nou maar je màg! Snauw jij maar, hoor! Je ben toch 'n goeie ouwe! *Tot Barend die binnenkomt*. Ach stumper! Zit de haan op 't dak? En wil-ie 'r niet afkomme?

BAREND: Schei uit!

JO: Wedde dat as je met de kippies vrijt dat de haan jaloers wordt en vanzelf na benee tippelt? Hahaha! Hij ziet 'r wit van!

CLEMENTINE: Nou, nou!

JO: Hij mot bakker worde, wat tante? Met je blóte voetjes in 't roggemeel! Hahaha!

BAREND: Jullie kunne allemaal!... *Driftig af, links*.

JO, *nasarrend*: Stakker!...

CLEMENTINE: Nou—plaag niet zo... Ben je an 't rooien?

JO: Tja van vanmorge vier uur af. Niks gedaan tante—allemaal rot en kriel.

KNIERTJE: 'n Arm mens wordt wèl bezocht—regen en regen—de boel mòst rotte—d'r was geen houe an—en zo ga je de winter in—de harde winter—ach, ach, ach!

JO: Hè, wat zanik je weer. Toe làch nou is. Ben ik zo hangerig? Geert kan elk ogenblik werom komme èn...

KNIERTJE: Geert—en wat dan?

JO: Wat dan? Dan—dan—Dan niks! Vrolijk zijn. Met knieze en gromme win je geen aardappel meer. Ja, zo mot 'k de hele dag

prate... 'k Heb 'n konijn gevangen. O zo!

CLEMENTINE: Gesprenkeld?

JO: En netjes. Die schooier wou van ons armoedje meevrete. Jawel. We lâte ons begappe! Net terwyl 'k an 't rooie ben, zegt de sprenkel: knâp—'n vette hoor—veertig cente minstens!

CLEMENTINE: Da's leuk! Nou ik ga.

ZESDE TONEEL. *Kniertje, Jo, Clementine, Bos*

BOS: Hallo! Blijf je hier helemaal logere? Mag 'k 'r in komme?

KNIERTJE, *vrindelijk*: Natuurlijk, meneer. Asjeblijf, meneer.

BOS: 'k Heb vuile pootjes, kindere.

KNIERTJE, *lief*: Hindert niks, meneer. Droog zand is geen ongeluk—ga u zitte.

BOS: Daar zal ik nièt nee op zegge. Ja, Knier, we worde 'n daggie ouwer, meid. Dag nichie.

JO: Dag meneer, U ziet... *Wijst lachend haar handen.*

BOS: Mot je na bal met je handschoentjes?...

JO, *knikt uitdagend*: De horrelepiep en de schotse drij!—Hè!

BOS: Hahaha! Jij ben 'n brutaal zwartogie. *Tot Clementine.* Nou? Laat 's kijken.

CLEMENTINE, *kribbig*: Nee. Daar heb-u toch geen verstand van.

BOS: O. Dank u. Breng 'n dochter groot, leer 'r tekene, maar je neus 'r buiten. Kom! Doe niet kinderachtig!

CLEMENTINE, *verwend kribbig*: Nee. As 't âf is.

BOS: Een ogenblikkie.

CLEMENTINE: Hè, pa zanik zo niet. Dat gezeur!...

BOS: Alweer een standje te pakken, hahaha!

ZEVENDE TONEEL. *De vorigen, Barend*

BAREND, *verlegen*: Dag meneer.

BOS: Barendje—je komt alsof je geróepen was.

BAREND, *lacherig-verwonderd*: Ikke?

BOS: We hebben je nodig, ventje.

BAREND: Goed meneer.

BOS: Drommels, 'r begint hier al wat te groeie.

BAREND: Ja, meneer.

BOS: Je wordt 'n hele kerel.—Hoe lang loop je nou al zonder

werk?

BAREND, *schuw*: Drie verreljaar...

KNIERTJE: Dat liegt-ie—meer dan 'n jaar...

BAREND: Niewaar!

JO: Wel waar! Reken maar op... november... december...

BOS: Goed, goed, kinderen. Geen kwestietjes. 't Leven is zo kort... Nou, Barendje—heb je lust in de 47?... Wat?...

BAREND, *angstig*: De 47...

BOS: De 'Op Hoop van Zegen'...

CLEMENTINE, *verwonderd*: Wil u de 'Hoop van Zegen'...

BOS, *scherp*: Hou je 'r buiten! Hou je 'r buiten, zeg ik!

CLEMENTINE: En vanmorgen nog...

BOS, *driftig*: Clementine!

CLEMENTINE: Maar pa...

BOS, *heftig met de voet stampend*: Wil je asjeblief vooruit gaan?

CLEMENTINE, *schouderophalend*: Wat flauw om kwaad te worden—hè, wat klein—Bonjour!

KNIERTJE: Dag juffrouw...

ACHTSTE TONEEL. *Kniertje, Jo, Barend, Bos*

BOS, *glimlachend*: Precies d'r mama. 'n Katje, hè? Ja—bij tijden mot je 'n duvel zijn, hahaha! Anders zouden m'n vrouw en m'n dochter de rederij waarnemen—en ik in de keuken de aardappels schillen, hahaha! Ofschoon 'k dat ook wel gedaan heb in me jonge jaren.

KNIERTJE: Of 'k me dat herinner...

BOS: Aarpels met 'n verse haring. *Smakt met de lippen*. Maar voorbij, voorbij. Met 'n vloot van acht loggers staat je kop naar andere zaken—*glimlachend*, al zie 'k nog graag zo'n paar zwarte ogies, brutaaltje! Mag 'k toch wel zeggen? Ongevaarlijk—tijd gehad—hahaha!

KNIERTJE: Ga uw gang maar...

BOS: En ons vrindje?

KNIERTJE: Doe dan je bek open.

BAREND: Ik wou liever...

KNIERTJE, *nijdig*: Liever... liever!

JO: Hè—wat 'n mispunt!...

BOS: Kinderen! Geen ruzietjes!... Jong, je mot 't zelf weten. De

'Hoop van Zegen' heeft 't vorig jaar op de haringvangst, in 'n teelt van vier reizen, de besomming van veertien duizend gulden gemaakt—de equipage is compleet—Hengst is schipper—de matrozen zijn 'r op één na... de jongste, de reepschieter, de afhouer—alles is voorzien—nou dacht de schipper an jou as oudste—driekwart, jong.

BAREND, *zenuwachtig-aarzelend*: Nee—nee, meneer...

KNIERTJE: O, zo'n koppig kreng! 'k Kan 'm niet an boord ransele...

JO: Als ik 'n man was...

BOS: Ja, maar dat ben jij nou niet—jij bent 'n knappe meid—hahaha!—Zulke matroosjes kunnen wij niet gebruike.—En waarom wil jij niet, vadertje? Bang voor zeeziekte? Je hebt toch al 'n teelt meegemaakt als afhouer en as middeljongen...

KNIERTJE: En as speeljongen, meneer!!

JO: Hij slentert en schooiert liever—Uh, wat 'n pietermannetje...

BOS: Je doet èrg dom, jong. Met je grootvader heb 'k zelf gevaren—ja, toen had 'k ook liever bij moeders pappot gezeten, dan prikken levend gehouden met handen as klompies ijs—en liever in 'n verse boterham gehapt as prikkekoppen afgebeten... En je vader...

BAREND, *hees*: Me vader is verzope—èn me broer Jozef—èn me broer Hendrik—Nee—ik vertrap 't!...

BOS, *opstaand, vrindelijk*: Ja—as-die zó denkt, is 't beter 'm niet te dwingen, moeder Kniertje. Dat kan 'k meevoelen. Mijn vader is ook niet op z'n bed gestorven—maar as je zo doorredeneert, leit de hele visserij op 'r gat—of we motten met 'n simmetje uitgaan op baars en blik en palinkies...

KNIERTJE: *driftig*: 't Is om te...

BOS: Lauw! Lauw! Met geweld vang je nog geen katterige haring...

JO, *lachend*: Die zou ik wel is wille zien!

BOS, *lachend*: Dat gelooft ze niet, Knier! Wij weten bèter, wat?

KNIERTJE: Ach—ik vin 't niet om te gekke, meneer. Die beroerde kwajongen praat 'r van alsof ik me man—en die goeie Jozef—en—en—vergeten ben—maar dat ben ik niet—dat... *Eindigt in zacht snikken*.

JO: Mal mens! Toe? Tantetje-lief! Lamzak! Draak! Stuk schagrijn!

BOS: Niet huilen, Knier!... Met huilen maak je de dooien niet levend...

KNIERTJE: Nee, meneer—dat weet 'k wel, meneer. De volgende maand wordt 't twaalf jaar dat de 'Clementine' op 't Zand is gebleven...

BOS: Ja, 't was de 'Clementine'—in '88.

KNIERTJE: November achtentachtig... Toen was hij zeven.
Wou zo'n aap daar nou meer van wete as ik?

BAREND, *nerveus*: Dat heb 'k niet gezeid. 'k Ken me vader helemaal niet—en me broers niet... Maar—maar—

BOS: Nou dan?

BAREND: 'k Wil een ander vak. Niet op zee—nee...

KNIERTJE: 'n Ander vak? Kan je wat anders? Nog niet leze of schrijve...

BAREND: Is dat mijn schuld?

KNIERTJE: Nee—'t is de mijne. Drie jaar heb 'k ondersteuning gehad—de andere negen kon 'k rondscharrele...

BOS: Vergeet je mij nou totaliter?

KNIERTJE: Daar blijf 'k u dankbaar voor, meneer. As 'k bij u en bij de pastoor niet had kenne werke of is 'n warrem kliekie hale—dan—dan—! En dat verwijt de snotneus me nog!

BAREND: Ik verwijt niks... Ik... ik...

JO: Kom uit je wóórde. Meneer zoekt 'n plaasie om van z'n cente te leve.

BAREND: Jij kan!... Ik wil alles, zandgrave, helmenplante, inzoute, ik wil metselaar worde of timmerman of loopjongen...

JO: ... Of burgemeester! Of veldwachter! Hahaha! En 's nachts in 't donker lope—om de diefies te pakken... O! O! Wat 'n stùk van 'n man!...

BOS: ... Brutaaltje!

BAREND: An jou heb ik maling!... Heb 'k 'n woord geklaagd toen laatst 't zout 't vlees van me pote vrat, toen 'k niet slape kon van de pijn?

KNIERTJE: Metselaar worde... De jongen is gek!... Timmerman worde... Hoeveel keer krijgt 'n metselaar 'n ongeluk? Elk vak het wat anders...

BOS: Ja, Barendje—'t is wèl onnozel. Denk is an de mijnwerkers, de machinisten, de stokers—de—de... Hoe dikwijls klim ik niet langs 'n valreep? Hoe dikwijls roei ik niet naar 'n logger? Ku-

ren, ventje! Daar mot je niet an toegeven.

KNIERTJE: En we hëbbe geen keus. God alleen weet hoe de winter zal zijn—al de aarpels zijn in 't late najaar verrot, meneer...

BOS:... Ja—da's in de hele streek.—Nou joggie?

BAREND: Nee, meneer.

KNIERTJE, *driftig*: As je dan maar 't huis uit rukt—opvreter!

BAREND, *dof*: Goed, moeder.

KNIERTJE: Mars! 'k Zou 'm... *Dreigt*.

BOS: Kom, kom. 'n *Stilte*. *Barend loopt schuw heen*.

NEGENDE TONEEL. *Kniertje, Jo, Bos*

JO: As ik zo'n zoon had...

BOS: Maak eerst dat je 'n vrijer krijgt...

JO, *glunderend*: Die hëb ik hoor!... As ik zo'n zoon had, sloeg 'k 'm links en rechts! Bah! 'n Bàng man! *Luchtig*. 'n Zeeman weet niet beter of vroeg of laat... Daar denkt-ie niet over... As Geert zo was... dan weet 'k wel dat... Verbeel je tante—Geert.

BOS: Geert?

JO: Die staat de duvel—wat tante? Nou, 'k ga afrooie. Dag meneer.

BOS: Zeg, zwartogie—lach jij nou àltijd?

JO, *schaterend*: Nee, 'k zal huile! Daàààg! *Terug in de deuropening*. Tante—spreek 's over Geert.

TIENDE TONEEL. *Kniertje, Bos*

BOS: Geert—is dat je zoon, die...

KNIERTJE: Ja meneer.

BOS: Zès maanden?

KNIERTJE: Ja meneer.

BOS: Insubordinatie?

KNIERTJE: Ja, meneer—z'n handen niet thuis gehoue...

BOS: Stomme bliksem!

KNIERTJE: Ik denk dat z'm gesard hebbe...

BOS: Dà's larie! Sarren doen ze niet bij de Marine. 'n Mooie boel! 't Gezag zou voor de haaïen zijn, as 'n matroos maar opstoppers had uit te delen, as 'm iets niet beviel.

KNIERTJE: Da's wel waar meneer, maar...

BOS: En is zij op die... die deugniet verkikkerd?

KNIERTJE: Ze, is dol met 'm. En dat mag. 't Is 'n knappe jongen
–net z'n vader–en sterk–Daar hangt z'n portret–toen droeg-
ie nog z'n uniform–eerste klasse–nou is ie...

BOS: Gedegradeerd?... –

KNIERTJE: Nee–weggejaagd–as-ie vrij komt... De braniekraag
stond 'm zo kwiek–tweemaal in Indië geweest–'t is hard–en
as-ie volgende week–of over veertien dage–of morgen–'k weet
niet wanneer–werom komt, heb 'k 'm ook op me dak–of-
schoon–dàt mot 'k van 'm getuige–hij 'r geen gras over zal late
groeie–Zo'n reus vindt overal 'n schipper.

BOS: 'n Lekker dier...

KNIERTJE: As jongen is-ie al op de geepreis geweest.

BOS: 'k Zal je één ding zeggen, Knier–liever neem 'k 'm niet–
ontevrejen rakkers zijn 'r tegenwoordig genoeg–Wat van de
Marine komt–dat is–verdomd 't is wáar–dat is róod op de
graat–rooien blief ik niet. Gelijk?

KNIERTJE: Zeker meneer. Maar mijn jongen...

BOS: Jawel... Lauw! Jacob–de kromme Jacob heeft de schipper
ook an de dijk motte zetten. Die was, godbetert, met alles ont-
tevrejen–die dacht dat 'k met de besomming knoeide.–Ja–Ja.
Krankzinnig. Nou probeert ie 't in Maassluis. Bij ons geen frat-
sen.

KNIERTJE: Mag 'k 'm dan na de schipper zende–of direk na 't
kantoor van de waterschout?

BOS: Maar je zègt 'm...

KNIERTJE: Ja meneer.

BOS: Komt-ie bijtijds dan kan-ie op de 'Hoop van Zegen'. Net
van de helling. De proviand en de vaten worden 'r in gebracht–
en terug met 'n volle lading–dat weet je.

KNIERTJE, blij: Ja meneer.

BOS: Nou–ajuu! *Buiten stemgemompel.* Wat is dat?

KNIERTJE: Mense die van de haven terug komme–de 'Anna'
het 'n dooie.

BOS: De stoomtrawler van Pieterse?–Sjongen! Wiè is 't?

KNIERTJE: 'k Weet niet. 'k Ga effe hore.

Het toneel blijft ledig. Buiten vaag gemompel. Pratende vissers gaan het raam voorbij. Een kerkklokje luidt. Geert sluipt de linkse deur binnen, smijt 'n pakje in rode zakdoek neer, kijkt schuw in de bedsteden, in het kookhok, loert door het raam. Dan, grommend, plompt hij bij de tafel, de hand onder het hoofd, staat wrokkend op, neemt uit de achterkast het brood, snijdt zich een homp, loopt, kauwend naar de stoel terug, laat de homp grimmig vallen, staart voor zich uit. Het kerkklok-gelui houdt op.

BAREND, *uit kookhok*: Wie?... Geert!

GEERT, *nors*: Ja—ik ben 't... nou, je mag me wel 'n poot geve.

BAREND, *drukt zijn hand schuddend*: Heb je—heb je moeder al...

GEERT, *nors*: Nee. Waar is ze...

BAREND: Moeder die... die...

GEERT: Wat sta je me bezopen an te kijke?...

BAREND: Je—je... Ben je—ziek geweest?

GEERT: Ziek? Ik wor niet ziek.

BAREND: Je ziet zo—zo wit...

GEERT: Zeg maar bedonderd. Geef 't spiegeltje is an—Verdomme! Wat 'n smoél! *Smijt 't spiegeltje woest neer.*

BAREND, *angstig*: Heb je 't beroerd gehad in de — kast?

GEERT: Nee, lèkker!—Wat 'n vraag!—Je krijgt 'r biefstuk te vrete! Is 'r klare in huis?

BAREND: Nee.

GEERT: Haal dan wat—As 'k geen druppie krijg—sla 'k zo tegen de vlakke.

BAREND, *verlegen*: 'k Heb geen cente...

GEERT: Ik wel. *Peurt in z'n zak, smijt een handvol op tafel. In de kast — verdiend. Daar!...*

BAREND: Bij de rooie om 't hoekie?

GEERT: Kan me niet verdomme—as je maar opschiet! *Hem naroepe*nd—Is—is moeder gezond? *Een stilte*—En Jo?

BAREND: Die is an 't rooie...

GEERT: Hebbe ze de pest an me?

BAREND: Waarom?

GEERT: Omdat 'k... *Kwaadaardig*. Kijk toch niet zo bezopen!

BAREND, *verlegen*: 'k Mot nog an je—hoe zal 'k 't zeggen—an je

ráar gezicht wenne...

GEERT: Raàr gezicht... Nùl 'k hou 'n bokkie!... Hadde ze de duvel in?... *Nors. Nou?*

BAREND: Dat weet 'k niet...

GEERT: Verrek–jij weet niks! *Een zwijgen–Barend slipt weg.*

TWAALFDE TONEEL. *Jo, Geert*

JO, *met 'n gesprenkeld konijn in de hand*: Jezis!... *Laat het vallen.*

Géért!... *Vliegt op hem toe, slaat de armen om z'n hals, barst in zenuwsnikken los.*

GEERT, *dof*: Schei uit! Dat verdomde geblèr–schei uit!

JO, *voortsnikkend*: Ik ben zo blij–ik ben zo blij...

GEERT, *grimmig*: Nou!–Nou!

JO: Ik kan 't niet helpe! *Snikt heftiger.*

GEERT, *haar armen loswringend*: ...Nou dan! 'k Kan zo'n boel leven niet an me kop hebbe...

JO, *verschrikt*: ...Zo'n boel leven?

GEERT, *grommend*: Dat snap je natuurlijk niet... Zes maanden alleen–alleen met je eigen vuil–in 'n cel... *Verblind de hand voor de ogen houdend*. Laat 't gordijn wat zakke–'t is hier 'n zon om dol te worde!

JO: God... Geert...

GEERT: Toe dan!... Da's beter.

JO: Is je baard?

GEERT: Me baard beviel ze niet... Die wou 't Rijk hebbe... Lelijk geworden, wat? 'k Zie er belazerd uit, wat?

JO, *aarzelend-lachend*: Jij? Nee. Hoe kom je 'r op? Je zou helemaal niet zeggen... *Snikt opnieuw zachtjes.*

GEERT: Wel verdomd! Heb je niks ànders te vertellen? *Zij lacht nerveus. Hij wijst op z'n slapen*. Grijs geworden, hè?

JO: Nee, Geert.

GEERT: Je liegt! *De spiegel wegtrappend*. 'k Heb 't zelf gezien. De schooiers, om 'n zééman op te sluite in 'n hok waar je niet lope kan, waar je niet spreke kan, waar je... *Slaat woest met de vuist op tafel.*

DE RTIENDE TONEEL. *De vorigen, Barend*

BAREND: Hier is de jenever.

JO: ... De jenever?

BAREND: Voor Geert...

GEERT: Bemoei je 'r niet mee... Is 'r geen glas?—La-maar! *Slikt driftig*... Dat knapt op. Hoe laat is 't?

BAREND: Half vijf...

JO: Heb je brood genomen? Had je honger?

GEERT: Ja. Nee. Nee. Ja, 'k Weet 't zelf niet. *Zet de fles weer aan z'n mond.*

JO: Toe Geert—niemeer... Je kan 'r niet tegen.

GEERT: Niemeer? *Slikt.* Torn!... Hahaha! Da's de beste manier om je maag te looien! Nog geen vaam! *Slikt.* Torn! Kijk maar niet zo beroerd, meid—'k zal me niet bezuipen! Bah! 't Stinkt. Ongedierte.—Is 'r proviand an boord?

JO: Kijk's—'n vette, hè? Zèlf gesprenkeld. *Raapt 't konijn op.* Maar—nog geen uur dood...

GEERT: Goed voor m'orgen.—Hier, ga jij is wat inslaan—wat ham en wat vlees...

BAREND: Vlees, Geert?

JO: Nee—da's overdaad. As je dan vlees wil kope, bewaar dan de cente tot zondag.

GEERT: Zondag—zondag... Heb jij zès maande niks anders gevret as roggemik, rats, paardebone? 'k Ben te slap om een poot te verzette—leg niet te dondere! Schiet op! En—en 'n brok kaas!—'k Heb lust om me 'n koliek te vreten. Hahaha!! Zou 'k nog 'n druppie? *Barend af.*

JO: Nee.

GEERT: Goed, geen druppie. Is 'r tabak?

JO: God wat vin ik 't prettig dat je weer vrolijk wordt.—Ja, d'r is nog sjek in de pot.

GEERT: Mooi zo. Pràchtig. Is dat me ouwe pijp?

JO: He-'k voor je bewaard.

GEERT: Met wie heb je gescharreld—terwijl 'k zàt...

JO, *vrolijk*: Met ome Cobus!

GEERT: Jullie zijn allemaal tuig. *Stopt, rookt.* In geen half jaar de smaak in me bek gehad. Da's geen tabak, *dampt*—lijkt wel hooi! Bah! De klare stinkt en de pijp stinkt.

JO: Eet dan eerst...

GEERT, *de pijp neerlegend*: Slaap je nog altijd naast tante?

JO: En naast de varkens. We hebbe bigge.

GEERT, *lachend*: En moet ik weer op zolder?

JO: Daar leg-ie warm, vent.

VEERTIENDE TONEEL. *De vorigen, Kniertje*

KNIERTJE, *buiten*: Waarom is 't gordijn neer?

JO, *haar vinger op de mond*: Sst! Gaat voor Geert staan.

KNIERTJE, *binnen*: Wat voer je uit?—Wat is 'r met 't spiegeltje gebeurd?—Wie zit...

GEERT, *opstaand*: Dag ouwetje...

KNIERTJE, *schrikkend*: God-allemachtig!

GEERT: Nee—ik—Geert...

KNIERTJE, *neerzittend*: O, o, daar krijg 'k 'n hartklopping van...

GEERT: Hahaha!... Die 's verdomd goed!... *wil haar pakken*.

KNIERTJE: Nee—nee—stràkkies...

GEERT, *driftig*: Strakkies? Waarom stràkkies?

KNIERTJE, *angstig-verwijtend*: Je hebt me zo'n boel plezier gedaan...

JO, *sussend*: Wees nou stil...

GEERT: Ben je van plan te verwijte? 'k Heb genoeg an me kop gehad. En anders...

KNIERTJE: Anders...

GEERT: Pak 'k me boeltje...!

KNIERTJE: Da's z'n thuiskomst.

GEERT: Wou je da'k op 't zondaarsbankje ging zitten? Ik dank je!

KNIERTJE, *angstig—op schreien af*: Al die tijd het 't dorp 'r schande van gesproke... Je kon geen boodschap doen of...

GEERT, *nors*: Wie wat van me te zegge het—mot 't doen, waar 'k bij ben. 'k Ben geen dief en geen inbreker.

KNIERTJE: Nee—maar je heb je hand opgeheven tegen je meerdere.

GEERT, *woest*: 'k Had 'm z'n strot motte dichtknijpe.

KNIERTJE: Jongen, jongen—je maakt ons allemaal ongelukkig. *Begint te snikken*.

GEERT, *plomp stappend*: Nommer twee... As 'n beest behandeld

en hier gebliksem op de koop toe! *Grijpt z'n pakje.* 'k Ben in geen bui om-om jou... *Bij de deur-aarzelt-smijt 't pakje neer.* Nou! *Zachter.* Huil niet, moeder. 'k Zou zelf... Verdomd!

JO: Toe-tantjelijef...

KNIERTJE: Je vader leit ergens in de zee-nooit zou-ie je meer angekeke hebbe, nóoit. En die het ook wat te verdure gehad.

GEERT: 'k Ben blij da'k anders ben-niet zo onderworpen. 'n Hele toer om je te láte trappe! Ik heb geen vissebloed... Nou dan? Houwe we regen?

KNIERTJE, *hem omhelzend*: Als je maar tot inkeer komt.

GEERT, *opstuivend*: Morgen zou 'k 'm weer de tanden uit z'n bek slaan.

KNIERTJE: Wat is 'r dan voorgevallen?

JO: Hè ja-vertel-ga nou is rustig zitte.

GEERT: 'k Heb lang genoeg gezeten, hahaha!... La-me maar lope-dan hou 'k 'r de gang in. *De pijp weer opstekend.* Bah!

JO: Rook dan niet, ezel!

GEERT: Nou wil 'k!-Zonder jòu zou 't niet gebeurd zijn...

JO, *lachend*: Nee-diè is goed.

GEERT: Goed... goed... 'k Had je voor 'm gewaarschuwd.

JO: Voor wie? Wat kles je nou!

GEERT: Voor die ploert... Weet je nog dat-je met 'm gedanst heb in de herberg van de rooie?

JO: Gedanst?... Ik?...

GEERT: ... De avond vóór we uitzeilde.

JO: Met die schele kwartiermeester?-As 'k 'r 'n woord van begrijp!... Heb je met die... En je wou 't zelf...

GEERT: Kan je nee zegge, as 'n 'superieur'...? An boord had-ie smoessies, hoorde 'k 'm de schipper vertelle, dat ie...

JO, *driftig*: Wat?

GEERT: Dat-ie-dondert niet!-... Hij sprak van je of je de eerste de beste matrozenhoer...

JO: Ik ! Zo'n gemene...

GEERT: Toen die in de kuil kwam na de hondewacht heb 'k 'm met 'n korvijnagel op z'n smoel getimmerd-Vijf minuten later zat 'k in de boeie-zes dage 'r in gebleve-*spottend*-de provoost was vòl-toen veertien dage provoost-zes maanden cel-en verbod om in de eerste tien jaar bij 'je' kóninklijke Marine te dienen. Dat verbod is goddome 't ergst!... Je zou je twee hande

late kappe om 'r weer te komme, weer genégerd te worde, weer uitgevloekt as 'n schooier, weer geregeerd as 'n slááf...

KNIERTJE: Geert, Geert... Zeg toch niet zulke woorden. 'r Staat geschreven...

GEERT, *grimmig*: Geschreven! Stond 'r maar wat geschreven voor òns...

KNIERTJE: Schaam je...

JO: Het-ie dan geen gelijk?

KNIERTJE: As-ie fatsoenlijk was gegaan na de kommandant...

GEERT: Hahaha! Je had matroos motte worde, moeder! Hahaha! Fatsoenlijk? Ze ware blij dat ze me knippe en sjeeze konde! Toen 'k in de provoost zat, vonde ze krànte in me bulle, die 'k niet leze mocht—en brochures, die 'k niet leze mocht—dat dee de deur dicht... Anders hadde ze me derde klasse gemaakt...

KNIERTJE: Krante, die je niet leze mocht?... En wáárom las je ze dan?...

GEERT: Waarom? Goeie sul!... Ach—as 'k jouw onderworpen gezicht zie—snap 'k geen kans om te zeggen wáárom! Waarom desertere ze—waarom heeft nog geen twee weke vóór dat met mijn gebeurde, Piet de stoker twee van z'n vingers afgesnejen? Enkel om de lol! Moedwil! 'k Kan 't jullie niet kwalijk neme—jullie wist niet beter en ik von 't pakkie mooi—maar nou 'k hersens in me kop heb, zou 'k elkeen wel wille waarschouwe!—'n Kind, 'n kwajongen, die zich voor veertien jaar verbindt om te moorde...

KNIERTJE: Om te moorde? Jongen, zeg toch niet zulke vreselijke dinge—je bent nog wat opgewonde...

GEERT: Opgewonde? Nee... helemaal niet—eerder kapot. In Atjeh heb 'k meegevochte—'n arme verdommeling met 'n bajonet in z'n donder gestoken, dat 't bloed in me oge spoot. Daarvoor kreeg 'k de Atjeh-medaille. Die kan je nog vinden in me pakkie. Geef is op! *Jo raapt het pakje op. Barend komt binnen, kijkt toe.* Waar zit dat ding? *Rukt de medaille van z'n matrozenjekker, smijt haar uit het raam.* Vort! 't Heit lang genoeg op me borst geklungeld!

KNIERTJE: Geert! Geert! Wie het je zo gemaakt! 'k Herken je niemeer...

GEERT: Wiè? Wie hebbe 'n stomme kwajongen, die geen tien kon tellen, voor véértien jaar geronseld? Wie hebbe 'm gedrild en

gefokt voor 'n hondeleven? Wie hebbe 'm in de boeie geslagen toen-ie voor z'n meid optrad! De boeie-je had is motte komme kijke-hoe 'k 'r in liep te kreune as 'n beest-met 'n ander beest in me buurt, die ook met ijzers an z'n klauwe liep, omdat-ie 'n brutaal woord had gezeid an de officier van-de-wacht. Zes dage met die verdomde ijzers an je pote-en geen kracht om ze te breke-zes dage minder as 'n dier-enkel vrij om gelucht te worden en te lopen na 't galjoen!...

JO: Praat 'r nou niet verder over... Je ben nog zo moe...

GEERT, *in een grimmigheid van verhaal*: ...Toen de provoost!...

Dat stinkende, donkere hok, waar je varkenskot 'n paleis bij is -'n hok zonder raam, zonder licht, 'n hok waar je niet staan kan, niet legge kan-'n hok waar ze je water en brood toesmijte: Hier hond-vreet!-D'r was 'n storm in die dage-twee sloepe werde stukgeslagen-je dacht dat je na de verdommenis ging-dat je geen kip meer zou terugzien-jou niet en jou niet en jou niet-na de verdommenis in zo'n stinkend donker hol-zonder aanspraak-zonder de poot van 'n kameraad... Nee, laat me uitprate: 't Lucht me! Eén druppie nog. *Drinkt vlug*. Uit de provoost kwam 'k voor de krijgsraad. Daar heb je wat in te bringe! Smoel houden. Opzitten. Antwoord geven. Je bek weer houden. Gouwe epaulette, die oordele motte over 't tuig, dat God op de wereld geschòpt het om te diene, te saluere, te...

KNIERTJE: ...Jongen-Jongen...

GEERT: ...Zès maande... zès maande om me te betere bij vrete dat je niet slikken kan-roggemik, gort, erretesoep, rats... drie maande zakkies geplakt en as 'k kans zag van hónger de zure rotte stijfsel gevrete-drie maande errete gezocht-èn-nou zal je me niet gelove-'k zal geen zee meer zien as 'k 'n woord lieg-'s avonds, boven 't gaslicht, kookte 'k in me vuil wateremmer de errete die 'k gappe kon. Dan werd 't hengel heet, kon je 't niet meer vasthoue, vrat je ze-half gaar-had je 'n vòlle maag... Dat, om je te betere, bij ons, om je te betere as je in drift 'n schoft geranseld heb die je meid-'n hoer noemde-en as je kran-te leest, die je niet lezen màg...

KNIERTJE, *angstig*: Da's wèl onrechtvaardig...

GEERT: Onrechtvaardig! Hoe dùrf je 't zegge! Vers van de zee-in 'n cel-geen wind en geen water en geen lucht-'n raampie met tralies in de hoogte zo groot als 'n patrijspoort-de de stank

van je eigen vuil in de emmer—en de nachte—de verdomde nachte as je niet slape kon—de nachte da-je opsprong en stapte as 'n krankzinnige heen en weer—heen en weer—afgepast vier stappe—de nachte dat-je maar zat te bidde om niet, niet—døl te worde—en alles vervloekte, alles, àlles!... *Laat het hoofd in de handen zakken.*

JO, *na een lange stilte op hem toegaand, slaat de armen om z'n hals.*

Kniertje huilt. Barend staat suf... Geert!...

GEERT: Nou! Laten we niet... *Gromt, z'n tranen bedwingend.*

Vlammetje! Rookt. Nou, moeder! Scharrelt op 't raam toe—tot Barend. Leg je lekkers maar neer... Haalt het raamgordijn op...

De haan zit goddomme op 't dak, hahaha!... wil je gelove da'k zo dáljk zou kenne uitzeile... Twee dage zee, zéé, zee en 'k ben weer de ouwe, wat?... Waarom loopt Truus te huilen?... Truus!

KNIERTJE: Ssst!... Niet anroep! De 'Anna' is net binnengelope zònder d'r man... *Enige zachtpratende, bedrukte vrouwen gaan het raam voorbij. Stakker!... Zes kindere...*

GEERT: ...Is Ari... *Zij knikt... Da's verdomd... Laat 't raamgordijn zakken.*

Einde van het eerste bedrijf

TWEEDE BEDRIJF

Zelfde kamer als voren

EERSTE TONEEL. *Jo, Simon, Marietje*

JO, *bij de tafel*: ... Hè!

MARIETJE: Dàààààg!... Ze zijn er nog niet...

SIMON: Nee, ze zijn er nog niet.

JO: Loop je alweer vort?...

SIMON: Da's te zegge...

MARIETJE: Jessus, vader, blijf nou zolang.

SIMON: Jawel—ik zal niet van de deur af... ik mot...

MARIETJE: Je mot niks... Toe nou...

SIMON: Wel sallemanders, ben 'k 'n kind?—'k mot—'k mot...

Domp af.

TWEEDE TONEEL. *Jo, Marietje, Kniertje*

MARIETJE: Doe daar wat tegen... Dat begint 's morgens vroeg.

JO: Is-die weer zó erg?

MARIETJE: Je had 'm eergister motte zien—'t halve dorp achter 'm. Ach! Ach! Toen moeder leefde, dorst-ie niet. Die sloeg 'm op zijn gezicht, as-die na jenever stonk. Laat ik dat is probere!

JO, *schaterend*: Je zegt dat as of je... Hahaha!... Mèes most je hore!

MARIETJE: Mees heb 'k nòoit zien drinke... En 'vader vróeger zelden, hoor. Enfijn—ik kan geen kurk in z'n mond stoppe—ik kan 'm niet an 'n touwtje vasthoue. *Kijkt door het raam*. Natuurlijk vort—bij de rooie. Akelige dronkelap!—Hoe oud is Kniertje vandaag geworden?

JO: Een en zestig. Kras voor d'r leeftijd, hè? Ga zitte.—En vertel is—*vrolijk*—wannèr ga je trouwe?...

MARIETJE: Dat hangt van de reis af—Zie je, we wòuwe wel dalijk. *Glimlachend aarzelend*. Want-è... Want-è... Nou, je begrijp me wel... Maar éerst most Mees z'n papiere late komme—veertien dage voorhange—dan zit-ie lang en breed op zee.—Nou, vijf wekies, vijf wekies, gaan gauw genoeg voorbij.

JO, *blij-geheimzinnig*: Wij trouwe in december.

MARIETJE: Da's zowat gelijk... Ben je ook...? Nou?... 'k Heb jou toch ook àlles gezeid... *Jo haalt de schouders op, lacht.*

KNIERTJE: ...Ze lacht alweer. Dag Marietje.

MARIETJE, *haar zoenend*: Nog honderd jare...

KNIERTJE, *haar mandje uitpakkend*: Gòd zal me beware! Honderd jare! Daar heb 'k geen cente voor! *Een toet openend.* Je mag 'r eentje proeve-jij ook-Zeemoppe-Nee, geen twee-jij, met je lange grijpvingers! Voor elk van de jongens-'n hallef pondje zeemoppe-ènne 'n hallef pakkie sjek-ènne 'n zakkie sigare. Weet je wat Barend meekrijgt, nou die zo flink geworde is-kijk is...

JO: Nou-die zou 'k Geert geve...

KNIERTJE: Nee. Ik vin 't zó aardig in die jongen, dat-ie de knoop doorgehakt het, da'k 'm 'n pleziertje wil doen. Voor wat hoort wat...

MARIETJE: Heb u die gekocht?...

KNIERTJE: Gekócht! Ik zal kópe! Dat zijn oorringe-'k weet niet hoe oud. Me man droeg ze thuis en op zondag.

MARIETJE: D'r staan schepies op-en maste-en zeiltjes... 'k wou dat ik ze had voor een broche...

JO: Waarom mot de grutter ze hebbe? 'k Zou toch mene dat Geert as oudste...

KNIERTJE: Scheld nou niemeer voor grutter. Da's niet goed.

MARIETJE: 't Het heel wat voete in de aarde gehad voor-ie tekende, hè!

KNIERTJE: Jawel. Jawel. Maar met zijn broer sámen wóú-ie wel -en neem nou is alle harte bij je eigen-'n jongen die niet sterk is-ja niet zo heel sterk-voor de dienst is-ie afgekeurd-en 'n jongen die veel geweten het van z'n vader en van Jozef.

JO: Dát kan 'k nou niet uitstaan! Eerst 'm uitschelde en uitvloeke en nou-alles botertje an de boom...

KNIERTJE: Ook goed. Laat 'm geweest zijn wat-ie was. Maar over 'n uur ben 'k 'm kwijt-over 'n uur.-Je mot nooit kwàad van mekaar gaan. 'n Zoet slokkie, Marietje? We hebbe verse ijzerkoekies en pitmoppe. Allemaal ingeslage voor me jaardag -'k had motte wete dat vandaag... Zet de boel maar klaar, Jo,-Saart komt direk... en de jonges magge ook wel 'n slokkie.

DERDE TONEEL. *De vorigen, Cobus, Daantje*

COBUS, *door 't raam*: Jonge meissies—enne 'n glaasie anijs... We komme bijtjys.

KNIERTJE: Cobus—smijt bûiten je pruim weg!

COBUS: Ik zou je danke. *Bergt z'n pruim in z'n rode zakdoek...*

Nou—nou-è—je weet wat 'k zegge wil.

DAANTJE: Insgelijks. Insgelijks.

JO: 'k Zal maar niet vrage of...

COBUS: Nee... nee... ga je gang maar. Doe 'r nog maar 'n scheut—je bij.

JO: Daar! Nou loopt 't over.

COBUS: Da's niks. 'k Zal nog geen droppie morse. *Bukt bevend naar de tafel, slurpt 't glas leeg.* Hèhèhèhè!

DAANTJE: Pitmoppe? Asjeblief. *Geeuwt.*

MARIETJE: O; *Zijn geeuw nabootsend.* Dank-ie wel!

DAANTJE: Pèh—as je mijn jare heb!... Vannacht haast niet geslape en vanmiddag geen tukkie...

JO: Kruip in de bedstee, hahaha!

COBUS: Dat zou-ie wel wille met 'n jonge meid 'r bij om z'n voete te warme...

MARIETJE: Neem liever 'n hete kruik, Daan!

COBUS: Nou as ik 't voor 't kieze heb...

KNIERTJE: Hou toch je mond! Praasmaker! De moeder van de diakenie moet 'm hellepe om z'n broek vast te maken! En dàt wil...

JO: Hahaha! O, ome Cobus!...

MARIETJE: O! O! Hahaha!...

COBUS: Tja de Engelsman zeit—'n ouwe man mist de kissès en 'n jonge man kist de misses. Versta je?

JO: Precies. Dat wil zegge: vrouw haal je kat in huis, 't begint te regene. Hahaha! Hahaha!

VIERDE TONEEL. *De vorigen, Saart*

SAART, *door linkse deur*: Dag! Wel gefeliciteerd allemaal.

COBUS: Kom 'r maar in!

SAART: Dàg Daantje en dàg Cobus en dàg Marietje en dàg Jo—Nee, 'k ga niet zitte.

KNIERTJE: Eén slokkie...

SAART: Nee, 'k ga niet zitten. Me potje staat op.

JO: Toe nou!...

SAART: Nee, ik doe 't zeker niet—me deur staat an—as de kat tegen 't stel stoot—née—geef 't zo maar. Nou—nou—nog veel jaren hoor en dat de jonges—waar zitten de jonges?

KNIERTJE: Geert is genacht gaan zegge—en Barend brengt met Mees de bultzakke en de stoppekissies en 't oliegoed in de jol—ze komme direk. Om drie uur motte ze an boord weze.

SAART: Hè, daar brandt me hart van af... Was je gister bij Leen?

KNIERTJE: Nee—ik kon niet...

SAART: D'r was van alles hoor en volop. De bruid had 't te pake—drie glasies rosies-zonder-doorne—twee glasies volmaakte liefde en wel vier glasies juffertjes-in-'t-groen... Hoe ze 't gestouwd het—nou!

COBUS: Wat zalle die zoete lippies geplàkt hebbe... héhéhé... Geef mijn maar de óuwe oorlam van brandewijn met stroop... Watte Daan?

DAAN, *opschrikkend*: Wat?

KNIERTJE: Die komt hier slape!... 't Lijkt wel of je niet op bed bent geweest...

COBUS: Op z'n bed... hèhèhè...

DAAN, *nijdig*: Nou!... Maak geen lolletjes.

JO, *giechelend*: Ome Cobus—as 'k 't zegge mag voor 't tafelzeil... *Wijst op haar neus.*

COBUS, *z'n zakdoek nemend*: O! O! Verandering van weer.

KNIERTJE: Nee, toe zeg, laat je pruim 'r nou in!

SAART: Ouwe pruimesnoeper!...

COBUS: Snoeper? Je zal nooit raie hoe 'k 'r an kom... Nog geen tien minute gelejen, zie 'k Bos, de reder—en die geeft me—die geeft me 'n wit rolletje—van—van vloeipapier met tabak 'r in—hoe noeme ze zo'n ding?

MARIETJE: 'n Sigaret...

COBUS: Ja 'k zal zó'n ding róke—met—met stinkend papier—da's 'n pruim met 'n hemmetje an...

SAART: En jij ben 'n slikkerlap zónder hemmetje an!—Nee, ik ga niet zitten.

JO: 'k Heb al volgeschonken.

VIJFDE TONEEL. *De vorigen, Simon*

SIMON, *dronken*: Dag.

KNIERTJE: Dag Simon. – *Schuif maar toujours bij...*

SIMON, *naast de linkse deur neerplompend*: 'k Zit hier best...

COBUS: Zoet slokkie?

MARIETJE, *angstig*: Nee.

SIMON, *dof*: Wat nee?...

MARIETJE: Je het genoeg!

SIMON, *dof*: Heb 'k – sallemanders!...

MARIETJE: Vort is de aardigheid!

KNIERTJE: Hei-je Geert niet gezien?

SIMON, *grommend*: ...Uh – uh – Geert...

COBUS: Geef 'm 'r nog maar een – op de valreep.

MARIETJE, *driftig*: Nee! Nee!

SIMON, *dof*: Nee? Wel verdomme! *Steekt z'n neuswarmer op.*

KNIERTJE: Is er veel werk op de helling – Simon?

SIMON: ...Da's vast hoor.

SAART: Nou – ik ga vort.

JO: Hè, wat vrindelijk! Ze komme toch zó – Neem nou 'n stoel...

SAART: Nee – as 'k zitte ga verkles 'k me tijd... 'n Hållevie dan nog – Nee, geen ijzerkoekie...

ZESDE TONEEL. *De vorigen, Geert*

GEERT, *door linkse deur*: 't Lijkt alle hens op 't dek hier! Dag allemaal! *op Simon wijzend*. Lazerus? – Hé, Simon!

SIMON, *grommend*: ...uh – ja...

MARIETJE: Laat 'm nou maar!

GEERT: Bliksems – wat ben jij opgetuigd! Nog 'n kwartier, jongens! – Jo schenk maar in. *Tussen Kniertje en Jo*. Daar ga je moeder! Proost! Santjes, Jo! Santjes, Daantje!... Sàntjes!

JO: Hahaha! Ingeslape met 'n pitmop in z'n hand!

KNIERTJE: Is-die niet goed in orde?...

COBUS: Ssst!... Ssst!... *Zich verkneuterend* ...Vannacht – hèhèhè! – vannacht het-ie in z'n bed... *zachtjes proestend*... het-ie in z'n bed... *sterker giechelend*... in z'n bed... gepièst... En toen was-die zò bang voor de moeder *weer proestend*... dat-ie is op ge-staan – op z'n blote voete... en 't laken bij de kachel gedroogd...

...Hèhèhèhè!... Maar toen was 't matras nog kles-klèsnat-er
eer dat dàt droog was... hèhèhè!... Ssst!... Ssst!... Nie-zegge, dat
je 't van mijn weet... hèhèhè!

JO: Hahàhà.

MARIETJE: Hahaha! die ouwe Daan!

SAART: Mooi om je vrind te verraje!...

COBUS: Verraje? 'k Vertel 't toch niet an de móeder!...

GEERT: En as je 't nou wèl vertelt! Vrete jullie genadebrood'
Bang voor de móeder!

COBUS: Jij het makkelijk prate.-As je gesnap wor, mag je in
geen veertien dage uit...

GEERT: Stakker!... Eer 'k zó oud zou willen worde...

JO: O-da's heel lief-we zijn nog niet getrouwd-en hij is al we
duwnaar!

GEERT, vrolijk: 't Is de vraag of 'k met jou niet van IJsland ter
haring vaar! Hahaha? Zal 'k 'm porre? 'k Kan 't wel zónde
korvijnagel... zingt.

*Rijzen, rijzen, laat je niet nooien¹,
Stuurboordskwartier spring uit je kooien!
Je kan an dek wel zwemmen gaan.
De regen is goed, en de wind is gedaan.
't Is rijzen, 't is rijzen,
't Is rijzen voor stuurboordskwartier! bis.*

Slaat met de hand op tafel-de anderen kloppen mee... Hahaha
DAANTJE, schrikt wakker: *Algemeen gelach...* Dat kan jou oo
overkomme op mijn leeftijd.

GEERT: Hahaha! Ik wor niet oud. Lekke schepe motte zinke!

JO: Nou Geert!

SAART: Hij wordt niet oud! As je dat voor 'n poos had gezeic
toe je 'r uitzag as 'n slappe vadoek... Maar nou!... 't Zitte het j
goed gedaan, jong!

1. Het meer bekende porlied is:

*Rijzen, rijzen met verlangen.
Wil de man aan 't roer vervangen.
Laat den uitkijk niet langer staan
Rijzen, rijzen, in Godsnaam!
't Is rijzen, 't is rijzen,
't Is rijzen, voor stuurboords-kwartier!*

COBUS: Hèhèhè!... Ze kenne van jou nou ook zinge, dat je zakkies geplakt het –net as Domela –hèhèhè!... *Zingt met piepende stem.*

Me neefie Geert mot zakkies plakke

Hi–ha–ho!

Me neefie Geert...

SAART: ...Mot zakkies plakke!

DAANTJE: }

JO: }

MARIETJE: } ...Hi–ha–ho!

COBUS: }

GEERT, *lachend*: Verrek tuig! Die make 'r 'n lolletje van!...

KNIERTJE, *angstig*: Toe, jullie motte niet zo uitgelate zijn. Da's niet goed.

JO: Ah! Dacht 'k wel! Je ben jàrig, hoor!... Neem nou 'n stoel, Saart.

SAART: 'n Stoel?... Knàp as jij 'r een...

MARIETJE: Ik kan wel staan.

SAART: Nee–'k zit al. *Plakt naast Cobus.*

COBUS: 'k Val 'r haast af–Steek liever je duim in je zitvlak!

MARIETJE, *bij versufte Simon*: Vader!...

SIMON, *bot-grommend*: Ze motte–ze motte–niet–niet–Da's vást...

MARIETJE: Kom nou!...

GEERT: Laat 'm z'n eigen mast overboord zeile! De man hindert toch niet.

SIMON, *suf-gebarend*: Jullie motte–jullie motte...

MARIETJE, *nijdig*: Wát mot 'r nou?

SIMON, *mummelend*:... De ribhoute...en...en... *Stevig*. Da's vast!..

GEERT. JO. COBUS. DAANTJE. SAART: Hahahaha! Hahaha!

ZEVENDE TONEEL. *De vorigen, Mees*

MEES: Sallusies!

KNIERTJE, *angstig*: Ben je alleen? Enne–Barend?

MEES, *goedig*: Dat weet 'k niet!

KNIERTJE: Je zou toch sàmen de bultzakke en de stoppekissies...

MEES: Mòt met de schipper! Is dat 'n zeeman!

JO: Mòt? Nòu al herrie?

MEES: 'k Kan 'r geen woord van navertelle–bàng–bàng–altijd bang! *Tot Marietje, die Simon bewogen heeft heen te gaan.* Ga je mee?

JO: Nee–eerst een slokkie–tante is jarig.

MEES: Wel verdraaid!–Nou-è–nou-è Knier, nog vele jare!

KNIERTJE: Je hebt me angstig gemaakt.

JO, *lachend*: Angstig?

KNIERTJE, *vals*: Ja, àngstig! Daar verwondert ze zich over. 'k Heb voorschot van Bos opgenome...

GEERT: Hij het toch getekend.–Kles toch niet, moeder!

COBUS: Hij zal 'n meisje genacht zijn gaan zegge. *Buiten klinkt Jelle's viool.* Tadedada...

SAART: Zit toch stíl! 't Lijkt wel of je paardevlees het gegete...

DAANTJE: Paardevlees!... nog geen dooie kat!...

ACHTSTE TONEEL. *De vorigen, Jelle*

JELLE, *de oude polka spelend*: Asjeblieft!...

GEERT: Kom 'r maar in, ouwe!

JO: Ach jezzis, de tobber ziet met de dag minder.

JELLE, *spelend*: ...Ik kom vast eens in de week.

GEERT: Êerst 'n andere mop, ouwe! Die verdomde polleka.

JO: Hè–speel is van–van–hoe-hiet-'t-ook-weer?

COBUS: Ja, da's heel mooi wat zij daar zegt.

SAART: Je weet wel, Jelle–van–van–... *Zingt.* Ik ken 'n lied dat 't hart bekoort...

MEES: Zeg,–as je ons nou!... *Jelle zet de Marseillaise in.* Das' betere kost. *Zingt.* Alloose vodela–bedieje–deboe–debie–de boelebie...

MARIETJE: Hahaha!... Da's frans van 'n dooie schelvis!...

JO: Hahaha!...

MEES: Lach maar! Ik heb is in 'n franse haven gelege–en alles best hoor! As 'k zee pijn, kreeg 'k brood en as 'k zee doe oper de poort, dan deeë ze de deur open!... Niks waard.

GEERT: Allemaal gekles! Zet nog is in, Jelle. Wat bliksem, as we d'r hollandse woorden voor hebbe! *Jelle begint opnieuw. Geer. zingt brullend:*

Op manne, broeders, saam veréééénigd!
Op burgers, sluit u bij ons aan!
Uw smart, uw lijden zij gelenigd...

NEGENDE TONEEL. *De vorigen, Bos*

BOS, *die 't zingen halfwege in de raamopening heeft aangehoord, driftig schreeuwend*: Wàt mòt dat hier? *Algemene verschrikte stilte*. Maak goddome dat je an boord komt! 't Is je tijd! *Woe-dend af*.

TIENDE TONEEL. *De vorigen, zonder Bos*

KNIERTJE, *na een lange stilte*: –O, –O is dàt schrikken! Hè! Hè!...
JO: Wat scheelt 'm?

MEES: As 'k begreep waar die stem vandaan kwam!...

SAART: Hoe kan je ook zo stóm zijn – om as je weet dat meneer Bos twee huize verder woont – te brulle as 'n speenvarken.

MARIETJE: Jessus, wat was-ie nijdig.

COBUS: Hèhèhè! Bij die zal jij geen zak zout ete...

KNIERTJE: Wáarom zing je ook zulleke geméne liedjes?...

GEERT, *driftig*: Wel verdomd! Ben 'k in me huis of niet? As 'k niet zo raar had zitte kijke, – die ouwe kikker ineens voor je oge – dan had 'k 'm z'n kast uitgeveegd! – Maak dat je aan boord komt... Speel op, Jelle! *Jelle zet in*.

KNIERTJE: Ach toe nee, Geert – ... Ik ben bang dat as meneer Bos... *Wenkt Jelle op te houden*.

GEERT: Dié is bang om te vare – dié bang voor de moeder van de diakenie – die voor zó'n klein redertje!... In me èige huis ver-bieje!... Kommandere of 'k z'n knechie ben...

SAART: Gekheid is gekheid! As jij reder was, zou je ook niet wille dat 'n matroos zong as 'n sociaal...

KNIERTJE: ...En terwijl-ie weet hóé afhankelijk 'k ben.

GEERT, *heftig*: Afhankelijk! Wees nièt afhankelijk! 't Is 'n eer voor je om bij 'm schoon te make! 'k Zou geld tóe-betale! Zeg dank-ie as je de bril van z'n bestekamer mag schrobbe! Afhankelijk! 't Kantoor dweile, de vuile boel reddere, de modder van z'n laarze likke – tweemaal in de week vijftig cente en de kliekjes, die ze op d'r borde laten staan, die ze niet meer lúste!...

JO: Maak je toch niet kwaad, malle jongen!

KNIERTJE: O, o, wat zal 'k 'n standje krijge, zaterdag...

GEERT: Jij, 'n standje? Wáarvoor jij 'n standje? Als je je niet je hele leven door die braniemaker, die zelf met niks begonne is—had laten trappen en behandle as 'n sloof—terwijl me vader en me broers om voor hèm duite te verdien op 't Zand zijn gebleven—dan zou je hèm z'n huid volschelde dat-ie de brutaliteit het gehad z'n bek open te doen!...

KNIERTJE: Ik zal... ik zal...—God zal me beware...

GEERT: God zal jou beware om àltijd je nek te buige. Hier—pak an—Jelle. Over 'n jaar krijg je van me moeder cente om te spele. *zingt* ...Kom manne, broeders, saam veréééé...

KNIERTJE: Toe nou Geert—tòé nou... *Legt haar hand op z'n mond.*

JO: Hè, wat plaag je dat ouwe mens op d'r jaardag!... *Jelle houdt z'n hand op.* Hier, op één been kan je niet staan.

COBUS: Wou je van mijn cente hebbe? Alles staat vast bij me bankier. *Op Daan wijzend.* Bij die mot je weze...

DAANTJE, *nijdig drinkend*: Pèh... Hou me niet voor de mal!

JELLE: Wel bedankt saam... *af.*

MEES: Nou—ga je mee?

GEERT: 'k Zal nog 'n ogenblikkie op Barend wachte. Wat heb jij 'n haast! De jonges komme toch langs.

SAART: Vat je nou niet dat die mekaar... Dag, goeie reis!

MARIETJE: } Dag! *Handen worden gedrukt,*

MEES: } *goeie reis gewenst.*

KNIERTJE: Hallef drie... 'k Maak me ongerust...

SAART: Hallef drie? Heb 'k zó lang... En me deur, die anstaat!
Goeie reis!... Dag Knier—dag ouwetje—dàg! *Af links.*

ELFDE TONEEL. *Kniertje, Geert, Jo, Cobus, Daantje, Bos*

BOS, *bruusk door kookhok binnentredend*: Ben jij soms óók van plan niet mee te gaan?

GEERT, *nors*: Heb jij 't — tegen mijn?

BOS, *driftig*: Tegen jòu, ja! Schipper Hengst het me orders, begrepen?

GEERT, *rustig*: Dol geworden...

BOS, *driftiger*: De waterschout is gewaarschuwd!...

GEERT, *ingehouden*: 'k Heb maling an jou èn an de waterschout.
Cobus en Daantje sluipen weg, blijven luisteren voor 't raam. Ben
 jij bedonderd! Wie zègt dat 'k niet an boord zal gaan?...

KNIERTJE: Ja, meneer, hij staat klààr...

BOS: Die àndere jongen van je, die Hengst as oudste gemon-
 sterd... verdomt 't!

KNIERTJE: O, goeie God!

BOS, *tot Cobus en Daantje*: Valt 'r wat te luistere? *Ze groeten be-
 nauwd, lopen door...* 't Lijkt hier wel 'n kroeg-zuipe en oproer...

JO, *verontschuldigend*: Tante is jàrig...

GEERT, *driftig*: En as moeder nièt jarig is, doen we nog wat we
 wille.

BOS: Jij most jouw toon...

GEERT, *opstuiwend*: Mijn toon?... Uitgerukt!...

KNIERTJE, *angstig*: Ach-lieve Geert! Neem 'm niet kwalijk,
 meneer-hij 's driftig en in drift zeg je dinge...

BOS: Dinge die niet te pas komme! Stront voor dank! Ben je
 goed voor je mense dan... dan... *Dreigend.* As je niet binnen
 de tien minute an boord ben... laat ik je door de politie hale!...

GEERT: Jij láát hale... Wie denk jij dat je voor je heb?...

JO: Toe Geert-wees nou stil...

BOS, *heftig*: ...Wie 'k voor me heb-vraagt-ie, dùrft-ie vrage... *tot
 Kniertje.* Jij mot weer 's 'n goed woord doen voor 'n oproerling,
 die de Marine niet hebbe wil...

GEERT, *spottend*: Heb jij 'n góéd woord gedaan? Hahaha! 't Is
 om je te bedoen! Jij betaalt loon-ik geef me werk. Voor de rest
 lap 'k je aan me zole!

BOS: Je bent 'n héle gróte kwajongen-da's alles!

GEERT, *grimmig*: As 'k 't voor moeder niet liet, *dreigend...* dan...

JO, *haar armen om hem slaand*: Geert! Geert!... *een lange stilte.*

BOS: En dat in jòu huis... Goeie dag-Bij de deur... Knier, Knier
 weet wèl wat je begint... Te goeder trouw heb 'k je voorschot
 gegeven...

KNIERTJE: Ach ja meneer, ach ja...

BOS: Heb ik jóú ooit gemeen behandeld?...

KNIERTJE: Nee, meneer.

BOS: Je ene zoon wil niet mee-je àndere-jij komt nog is ver-
 keerd terecht, vrindje...

GEERT: Hou uit je stagfok! Fokkeschoot vast!... An boord ben

'k matroos–hier schipper–'t kan niet bezopener! 'n Reder die dit niet wil en dat niet wil, die z'n neus door 't raam boort, as je zingt wat 'm niet anstaat...

BOS: Voor mijn part zing je... 'n Redelijk matroos die op 't punt staat te trouwe, most blij zijn dat z'n patroon 't goeie met 'm voor het. Zou je vader, die 'n door en door braaf man was, 'n reder hebben dūrve dreige? Jullie jonge jonges hebbe nog geen respekt voor grijze hare!...

GEERT: Mooi zo. Weer 'n afstraffing op de voorparade–Respect voor grijze hare? Wis en donders! Maar dan voor grijze haren, die grijs zijn geworden in gebrek en beroerdheid...

BOS, *schouder ophalend*: Je móeder het me as kind voor de prik-kebakke zien staan–ik heb óók bij 'n oostenwind die je oren afsnee prikkekoppe gebeten...

GEERT: Doe maar geen verdere verhare, meneer. Je het je knap opgewerkt–je ben 'n man van cente geworde–en 'n tyrannetje. –Best!–Je zal wel niet slechter as andere zijn–pissebed of kakkebed!–in me hús laat je me met rust! Me vader was van 'n ander slag as ik. –We worde àllemaal van ànder slag–misschien beleve mijn zoons 't nog is–dat as ze nèt as ik, twaalf jaar gelejen, bij de reder op kantoor komme om huilend te vrage of 'r al nieuws is van vader en twéé broers–ze niet d'r patroon vinde bij 'n groccie en 'n warme kachel en 'n sekure brandkast–nièt verdomme hore spele omdat 'r zo dikkels om 't zelfde gelope wordt, nièt de deur uit worde gesnàuwd met de boodschap: dat às 'r nieuws is je 't wel hóre zal...

BOS, *ruw*: ...Dat lieg je–dat heb 'k niet gedaan!...

GEERT: 'k Wil 'r geen woord over vuil make–me zorg!–as je maar weet, dat 'k 't onthoue heb.–Me vāder had grijze hare–me moeder het grijze hare–Jelle, de arme bliksem die geen plasie kan krijgen in de diakenie omdat-ie éens in z'n leven lange vingers gehad het–Jelle het óók grijze hare en wat 'n grijze...

BOS: Heel braaf! Redenering zonder kop of staart. Of je hem hoort of de kromme Jacob: koekoek–één-zang! *Tot Kniertje*. Komt 't uit?–Maar nou wil 'k je nog één lesje geve vrindje, voor je onder zeil gaat–Je heb 'n ouwe moeder–je hebt lust om te trouwe–goed–je heb zes maande gezete–'k praat 'r niet over–je hebt me angeblaft op 'n onbehoorlijke manier–in je éigen huis–maar as je grappies uithaalt an boord van de 'Hoop', dan

zal jij ondervinde, dat 'r 'n monsterrol is.

GEERT: Dàt weet 'n kind van 'n jaar.

BOS: En—as je wat ouwer geworden—wat wijzer—dan zal jij je schame over je brutaliteite—de reder bij 'n groccie, 'n warme kachel...

GEERT, *spottend*: En 'n brandkast...

BOS, *driftig*: ...En bij zorge, waarvan jij geen benul heb! Wie geeft jullie te vrete?...

GEERT, *bedwongen-rustig*: Wie haalt de vis uit zee?—Wie waagt z'n leven elk uur van de dag?—Wie komme in geen vijf, zes weke uit d'r klere?—Wie lope met handen vol zoutvreter?—Wie hebbe geen water om d'r kop en d'r pote te wasse?—Wie slape as beeste in 't volkslogies in kooie twee an twee?—Wie late moeder en vrouwe achter om aalmoeze te bédele?—Met twalef koppe gaan we straks in zee—Wat krijge wij van de besomming—wat jij? Wij doen 't werk—jij zit thuis.—Je schip is geassureerd—en wij—wij kenne verrekke as 'r 'n ongeluk gebeurt—wij zijn de assurantie niet waard...

KNIERTJE, *sussend*: ...Geert! Geert! Geert!

BOS: Da's 'n vermakelijk jong! Jij most clown worde in 'n circus!... 't Aandeel in de besomming is 'm niet genoeg...

GEERT: Van jòuw gulheid zal ik geen labberdaan vrete! Jullie wete waarom je ons op déél laat vare... *Verschijnen voor het venster jonge en oude visserskoppen. en stem: 'Ga je mée?' Bos wordt beleefd gegroet.* Ik kom zo dalijk na...

BOS: ...Goeie reis manne!—Zeg an de schipper—zeg maar—'k kom zelf. *Een stilte.* Vijf minute vóór half drie. Nou, dan nog twéé minute warhoofd, ezelskop, om je iets onder je neus te wrijve, dat ik al drie-maal wou zegge, maar dat me driemaal in me kouse zakte, omdat je me niet an 't woord liet komme. As je vannacht in je kooi leit—as 'n béést natuurlijk!—probeer dan is te denken over mijn risico's bij 'n slechte vangst, as de beug of de vleet verloren gaat, bij averij, bliksem in de mast, stote op de grond en God weet wat meer!—Van de 'Jacoba' zijn pas de luike weggeslagen—van de 'Koningin Wilhelmina' is de halve verschansing door 'n stuk water weggespoeld.—Dat reken jij niet, dat heb jij niet te betale! Drie maanden gelejen kwam de 'Verwachting' in aanvaring met 'n stoomboot—zonder te denken an 't schip, de vleet, de vangst, sprong de bemanning over—'t

schip blééf drijve! Wie dacht an mijn belang? Daar lach jij om, joggie, omdat je niet weet, wat ik voor zorg heb!—Op de ‘Mathilde’ hebbe ze de vorige week jenever en tabak in d’r bultzakke gesmokkeld om an de Engelse te verkope. Nou leit ’t schip an de ketting. Betaal jij ’t losgeld?

GEERT: Pluk vere van ’n kikker, hahaha!

BOS: Mopper over andere toestande! Dan kan je gelijk hebbe. Bij mij hebbe jullie niet te zorge voor havenkoste, aas, sleeploon, proviand, tonne, zout—ik laat jullie ’t verlies van tuig niet betale—’k draai ’r zelf voor op, as ’r ’n gaffel of ’n kluiverboom breekt. Je moeder heb ’k voorschot gegeven. En je broer Barend deserteert...

KNIERTJE, *huilerig*: Nee, meneer, dat måg ’k niet gelove...

BOS: Hengst het me van de have getelefoneerd—anders was ’k niet gekomme, om op de koop toe beledigd te worden door je oudste zoon die met schandelijke liedjes de buurt bij mekaar brult!... Bejour—ik ga na ’t schip! *Driftig*. As je niet tijdig an boord ben, pas ik artikel zestien toe... Vijfentwintig gulden boete.

GEERT: Waarom niet? ’t kan lijjen.

BOS, *tot Kniertje*: En jou—jou kan me vrouw voorlopig niet meer gebruike. ’t Is hier ’n bende geworden...

KNIERTJE, *angstig*: Ach, meneer, *ik* heb toch geen schuld...!

GEERT: Mot je dat ouwe mens nog mishandele?

BOS: Dat komt ’r van as de eigen zoons ’t nest beschijte!... Na de geepreis kan jij ’n andere reder zoeken, die ’r meer plezier in het —parele voor de zwijne te smijte!...

GEERT: En nou vort! Vort! *Duwt de deur achter Bos dicht.*

TWAALFDE TONEEL. *Kniertje, Geert, Jo*

KNIERTJE: Wat ’n jaardag! Wat ’n jaardag!

JO: Laat je hoofd toch niet dalijk hange, tante! Geert had gelijk...

KNIERTJE: Gelijk!... Wat heb-je an gelijk!...

GEERT: Je wil ’m toch niet achterna?

KNIERTJE: Nee—Barend zoeken... Grote God—as ie deserteert—as ie gedeserteerd is, komt-ie oók in de gevangenis—twéé zoons die...

GEERT: Zou je me niet eerst goeie reis wense—of vin-je 't niet nodig?...

KNIERTJE: Me hoofd is van streek... Ik kom wel na de haven—ik kom wel...

DE RTIENDE ONEEL. *Jo, Geert*

JO: 'k Heb meelij met 'r—de stakker.

GEERT: Da's 'n donderhond, die kerel!

JO: Waar is je zuidwester? As diè nou nog zoek is!... Je het 't 'm lekker gezeid, hoor!—Straks het dronken Simon 'm opgezet... Kijk nou niet as 'n isegrim. 'k Heb 'm!... *Plukt 'n geranium van 'n bloempot*. Daar! En zó hou je 'm op. *Op z'n knie*. En èlleke nacht denk je an me—zal je?—zàl je?... *Opspringend*. Ben je nòu al terug?

VEERTIENDE ONEEL. *De vorigen, Kniertje*

KNIERTJE: Is-ie 'r niet?

GEERT: Hij zit in de zak van me jekker! Hahaha!

KNIERTJE, *gejaagd*: Truus het 'm om 't huis zien zwerve.—Ach! ach! ach!

GEERT: Wij gaan, hoor? Loop nou mee. As de grutter 't verdomt, helpt 't geen bliksem of jij thuis zit.

KNIERTJE: Nee, nee, nee...

JO: Kom-ie dan na?

KNIERTJE, *angstig*: Ja, ja, ja! Vergeet je pakkie sjek niet en je sigare...

GEERT, *opgeruimd*: As je te laat ben—kijk 'k je geen oog meer an.

VIJFTIENDE ONEEL. *Kniertje, Barend*

BAREND, *vlug opkomend*: Ssst!

KNIERTJE: Beroerde kwajongen!...

BAREND, *schuw*: Ssst!

KNIERTJE: Wat Ssst!... 'k Schreeuw 't dorp bij mekaar as jij niet dajik Geert en Jo achterna gaat.

BAREND, *hijgend*: As je Geert kan tegenhoue, hóu 'm dan terug!

KNIERTJE, *driftig*: Ben jij krankzinnig geworde van angst, grote

lafbek!

BAREND, *hijgend*: De 'Hoop van Zegen' deugt niet, deugt niet—de ribhoute zijn rot—de dele zijn rot!...

KNIERTJE: Sta niet te klesse om 'r 'n draai an te geve. Over hallef drie!... Vooruit!

BAREND, *bijna huilend*: As je me niet gelooft!...

KNIERTJE: 'k Luister helemaal niet! Vooruit of 'k sla je op je gezicht!...

BAREND, *hartstochtelijk*: Sla me dan! Sla me dan!... O God hou Geert toch terug!... Simon, de scheepmaker, het me gewaar-schuw!...

KNIERTJE: Simon de scheepmaker—die dronkelap, die geen twee woorde prate kan—je ben 'n misselijke kwajongen—...Eerst rekene, dan weglope!... Sta op!

BAREND, *heftig*: Nee—al ransel je me dood!—'k Ga niet mee met 'n schip dat niet zeewaardig is!...

KNIERTJE: ...Kan jij dat beoordele? Het 't schip niet op de hel-ling gelegen?...

BAREND: D'r was geen kalefatere meer an!... Simon...

KNIERTJE: ...Hou je bek met je Simon!... Vooruit, neem je pak-kie sje.

BAREND, *schreeuwend*: Ik ga niet—ik ga niet—je weet 't niet—jij het 't niet gezien!... De laatste reis het-ie 'n voet water gemaakt!

KNIERTJE: De laatste reis?... 'n Schip dat pas op de haringvangst is geweest voor de vierde reis en nog veertien last het meege-bracht!... Is 't nou ineens mis geworden, nou 't gaat beuge en jij, beroerde lafbek, mee mot?...

BAREND, *koortsachtig beangst*: 'k Heb in 't ruim gekeke—de ton-ne drijve op 't water... jij ziet de dood niet die daar benéjen zit...

KNIERTJE: Grondwater dat in elke schip is!—De tonne drijve! Maak dat je grootmoeder wijs—niet an 'n ouwe zeemansvrouw!—Schipper Hengst is 'n kind! Gaat Hengst niet mee en Mees en Jacob en Gerrit en Nelis—en je eigen broer en de kléine Piet van Truus? Wou jij 'r meer verstand van hebbe as ouwe zeelui? *Kwaadaardig*. Sta op! 'k Heb geen lust om je door de rakkers an boord te zien brenge...

BAREND, *huilend*: O moedertje, moedertje laat me niet gaan...

KNIERTJE: God—wat straf je me in me kindere—me kindere

brenge me aan de bedelstaf—'k Heb voorschot opgenome—en de politie is gewaarschauwd—en 'k mag niet meer uit schoonmake gaan bij meneer Bos—en—en—*hard*, dan motte ze je maar hale—beter gehaald als weggelope!—O, o, dat dat in mijn familie gebeure mot...

BAREND, *naar 't kookhok rennend*: Dan... dan...

KNIERTJE, *de weg versperrend*: Je komt 'r niet uit!...

BAREND: Laat me door, moeder!... 'k Weet niet wat 'k doe—'k zou je...

KNIERTJE: Nou wordt-ie dapper... tegen z'n zestigjarige moeder... Hef je hand op—as je durft!...

BAREND, *smakt op 'n stoel, schudt het hoofd bezeten in de handen*: O, o, o,—as ze me an boord brenge—zie je me niemeer terug—zie je Geert niet terug.

KNIERTJE: 'n Schip is in God's hand—'t is God verzoeke om zó te raaskalle uit ángst... *Vriendelijker*. Kom, 'n man van jou leeftijd mot niet snottere as 'n kind.—Kom! 'k Dacht je nog 'n plezier te doen met vader z'n oorringe.—Kom!...

BAREND: ...Moedertjelief—ik dùrf niet—'k zal verzuipe—verstop me, verstop me...

KNIERTJE: Ben je dan helemaal dol, jongen! As 'k één woord van je gekles geloofde—zou 'k Geert toch niet late gaan... *Stopt de sjek in z'n zak*. Daar, 'n pakkie sjek—enne 'n zakkie sigare—zit nou stil—dan doe 'k je de oorringe an—kijk is—*pratend als met 'n kind* ...ècht zilver—schiepies 'r op en zeiltjes... Zit nou stil. Da's een—Da's twee.—Loop is na de spiegel...

BAREND, *huilend*: Nee—nee!...

KNIERTJE: Toe nou. Je maakt me week voor niks. Toe nou, lieve jongen—ik hòu toch van jou en van je broer—'k heb toch niks op de wereld as jullie.—Toe nou! Elleke nacht zal 'k de goeie God bidde om je behoue binne te brenge—je mot 'r an wenne—dan wor je 'n goed zeeman—dan—dan *huilt*. Kom nou, Barend! *Houdt hem 't spiegelte voor*. Kijk je oorringe is—wat?...

ZESTIENDE TONEEL. *De vorigen, twee veldwachters*

EERSTE VELDWACHTER, *door linkse deur, gemoedelijk*: Schipper Hengst het de waterschout verzocht... Asjeblief ventje, we hebbe geen tijd te verlieze.

BAREND, *uitgillend*: Ik ga niet mee!–Ik wil niet mee!–’t Schip is rôt...

TWEEDE VELDWACHTER, *glimlachend-gemoedelijk*: ...Dan had je niet motte monstere, bange Barendje.–Mot ’r geweld gebruikt worde?... Kom nou, mannetje. *Klopt hem goedig op de schouder.*

BAREND: Raak me niet an! Raak me niet an!... *Klemt zich desperaat aan deurpost en bedstee.*

TWEEDE VELDWACHTER: Motte de boeie angelegd worde, jongen?

BAREND, *kermend*: Help me dan moeder!... Je ziet me niet terug! Ik verzuip! Ik verzuip in die smerige, stinkende zee!...

EERSTE VELDWACHTER, *knorrig*: Kom, kom! Laat de deurpost los! *Vat zijn pols.*

BAREND, *zich heftiger vastklemmend*: Nee!... *Krijsend.* Snij me handen af!... o God, o God, o God!... *Kruipt in ontzetting tegen de wand op.*

KNIERTJE, *bijna schreiend*: Nou!... De jongen is bàng...

EERSTE VELDWACHTER: Zeg ’m dan dat ie los laat!

KNIERTJE, *huilend Barend’s handen vattend*: Toe nou, jongen–Toe nou–God zal je niet verlate...

BAREND, *laat kermend de deurpost los, snikt wanhopig*: ... Je ziet me niet meer, nooit meer...

EERSTE VELDWACHTER: Vooruit...

ZEVENTIENDE TONEEL. *Kniertje, Truus*

KNIERTJE: O, o...

TRUUS, *nieuwsgierig-angstig*: Wat was dat, Knier?

KNIERTJE, *snikkend*: Barend is door de rakkers gehaald... O–en nou durf ik ’t dörp niet doorgaan–om ze genacht te zeggen–de schànde–de schànde...

Einde van het tweede bedrijf

DERDE BEDRIJF

Zelfde kamer alsvoren. Avond. Een lamp brandt. De schouw belicht felrood het vertrekje. Een gierende wind huult langs het huis.

EERSTE TONEEL. *Jo, Kniertje, Clementine, de boekhouder*

JO, *lezend voor een der bedsteden*: ...En dat versie is m'chtig mooi... Luister-je?...

*Aan Maria voor de Overledenen.
Moeder Gods, zie vol erbarmen
Op uwe arme kinderen neer;
Reik hun uwe reddende armen,
Wees hun voorspraak bij den Heer.
Uwe beê bij 't Godlijk Hart,
Maakt een einde aan al hun smart.*

In de bedstee starend. Slaap je tante? Slaap-je? Geklop. Zij loopt op de tenen naar de kookhokdeur, legt de vinger op de mond om Clementine en de boekhouder te waarschuwen. Zachies juffrouw..

CLEMENTINE: Doe gauw de deur dicht! Wat 'n noodweer!...

Wat 'n wèer!... Me oge zitten vol zand... Leit Knier te bed?...

JO: Ze is effetjes gekleed gaan legge–nog niks fiks–koorts en hoeste...

CLEMENTINE: 'k Heb 'n bordje soep meegebracht en zes eieren–nou dan, Kaps!... Kàps!...

DE BOEKHOUDER: Jawel...

CLEMENTINE: ...Op de tafel... Da's 'n penitentie–zo'n dove kwartel... Wat heb je gelezen?

JO: De kathelieke illestratie...

CLEMENTINE: Waar heb je de eieren gestopt?

DE BOEKHOUDER: 'k Versta je wel...

KNIERTJE, *in de bedstede*: Is daar iemand?...

CLEMENTINE: Ik ben 't, Clementine...

KNIERTJE, *opstaand*: Is de wind nóg niet gaan ligge...

CLEMENTINE: 'k Breng je 'n bordje kalfspoulet, Knier–om van te smullen. Wel allemachtig–heb-je zo gemorst?...

DE BOEKHOUDER: 'k Geef 't jou te doen om 'n pannetje stil te

houe as 't zand in je oge stuift...

CLEMENTINE: 't Is anders wel ráár, hoor... D'r was tweemaal meer vlees in...

DE BOEKHOUDER: Watte?... 'k Versta niks met die wind...

KNIERTJE: Ik dank U wel, juffrouw.

CLEMENTINE, *de eieren tellend*: ...Een, twee, drie, vier... De andere...

DE BOEKHOUDER: Da's vijf... Enne *z'n hand bekijkend, die druipt van eigeel*... Enne...

CLEMENTINE: Natuurlijk gebroken!

DE BOEKHOUDER, *z'n beurs en z'n zakdoek te voorschijn halend, vol eigeel*: – ...'k Had 't toch zo sekuur geborgen—da's 'n verwoesting—da's 'n smurrie...

JO, *lachend*: Bak 'r 'n ommelet van...

DE BOEKHOUDER: Dat komt dat je tegen me an gedouwd heb... Kijk me sleutels is...

CLEMENTINE, *lachend*: Dat noemt-ie sekuur opbergen!... Ga maar naar huis!

DE BOEKHOUDER, *kribbig*: Nee—nieuwaa!

CLEMENTINE, *harder*: Ga maar! 'k Vin de weg wel terug!...

DE BOEKHOUDER: Me beurs... en me zakdoek... en me kurketrekker... *Vals*. Dag... *af*.

TWEDE TONEEL. *Jo, Kniertje, Clementine*

CLEMENTINE: Hoe me vader zó'n boekhouder wil hebben, begriip 'k niet—doof—nijdig... Smaakt 't?...

KNIERTJE: Asjeblieft juffrouw—U mot uw moeder wel bedanke...

CLEMENTINE: Dat zal ik wel lāten... Pa en ma zijn koppig. De herrie met je zoons zijn ze nog niet vergeten... Mond dicht... anders krijg 'k 'n standje. Mag Jo effen mee gaan kijken na de zee? Ze is nog nooit zo hóóg geweest!...

JO: Ik wil wel, juffrouw...

KNIERTJE: Nee, laat me nou niet alleen. Is dat weer om na 't strand te gaan—*een gekraak*—Hè!

JO: Wat wàs dat?

CLEMENTINE: 'k Heb iets horen breken.

DERDE TONEEL. *De vorigen, Cobus*

COBUS: God zal me zegne! Dat scheelde geen haar...

JO: Ben je bezeerd?

COBUS: Ik kreeg 'n tik voor me achterwerk—die raak was. As daar nou is me kop had gezete!... De boom naast 't varkeshok is in tweeën gebroken as 'n—as 'n goudse pijp...

KNIERTJE: Is die op 't hòk neergekomme?

COBUS: Gloof 'k haast wel...

KNIERTJE: As de boel maar niet in mekaar gezakt is.—'t Hout is zo rot.

JO: Ach wel nee! Tante denkt àltijd 't ergste... *Verwonderd.* Oom Cobus—hoe kom jij bij de weg—óver achten—en in dat beeste-weer...

COBUS: Dokter hale voor Daan...

CLEMENTINE: Is ouwe Daan ziek?

COBUS: Tja—de ouwe dag—is zo ineens gaan legge—houdt niks in—de bone met speksaus braakt-ie met permissie...

CLEMENTINE: ...Krijgt zo'n zieke, oude man bóne met speksaus?...

COBUS: Tja... de moeder zal 'n kippetje braje of 'n lap biefstuk bakke!... Ze het de smoor in dat ze 'm 's morgens 'n ei mot klusse... Vanmiddag is—die allemaal wartaal gaan prate—van de beug uitzette—en de baaklijn viere—en van valle om de Noord—'t Loopt af,' zeg 'k tegen moeder. 'Als 't bij jou maar niet afloopt,' zeit zij—ik zeg, 'moeder, de dokter mot gehaald worde'—'Bemoei je met je eigen,' zeit zij: 'ben jij de moeder of ben ik de moeder?'—Toen zeg ik: 'de moeder ben jij.'—'Nou dan,' zeit zij... Maar nou strakkies zeit ze: 'je most toch maar de dokter hale.' Of dat vanmiddag niet gekend had! Ik kom bij de dokter en de dokter is op reis. Nou ben 'k bij Simon an geweest om me met de hondekar na de stad te rije.

JO: Komt Simon dan hier?

CLEMENTINE: Als dronken Simon je rije mot, heb je kans van de dijk te rolle...

COBUS: Maar hij is vanavond niet dronken...

JO: Nou—da's 'n streep an de balk. Mot de dokter mee in de hondekar? Hahaha!

COBUS: As die lust het, waarom niet?—Wil ik je is wat zegge—

hè, wat 'n wind!... Hoor is!... Hoor is!... Straks komme de panne na beneje...

JO: Nou, vertel verder...

COBUS: ...Wat 'k zegge wou – 't is voor Daantje 'n geluk, dat-ie buiten westen leit – bàng as die was voor de dood... bàng...

CLEMENTINE: Dat zal iedereen toch wel, Cobus...

COBUS, *diepzinnig-eigenwijs*: Iedereen! Da's hoe je 't opvat. As morrege-de-dag mijn beurt komt – dan denk 'k: we motte àllemaal – dat wast 't water van de zee niet af – God het gegeve – God het genome. – Nou mot je is prakkizere – en niet làche – God neemt òns en wij neme de visse... Op de vijfde dag schiep-ie de zeegedrochte en 't gedierte, waarvan de watere wemele en zei: wees vruchtbaar en – zégende ze – dat was avond en dat was morrege, dat was de vijfde dag. – Enne op de zèsde dag schiep-ie de mens en zei óók: wees vruchtbaar en zégende ze... dat was wéér avond en wéér morrege – dat was de zèsde dag... Née, nou mot jij niet làche – làche is geen kunst – je mot prakkizere. As ik nou op de haringvangst was – of op de zoutreis, dan dorst 'k menigmaal niet te kake en niet te snije. Want as je 'n haringkop met je duim links douwt en met je kaakmes 't gelletje 'r uit licht, – dan kijkt zo'n beest je an met – met oge zó verstandig – en tòch kaak-ie je twéé kantjes in 't uur... Enne om kele te snije – één ton kele uit veertienhonderd kabeljauwe – dat zijn acht en twintig honderd oge, die je ankijke... niks as ankijke... ènkel ankijke. – Vraag hóéveel visse ik al niet doodgemaakt heb – d'r ware d'r weinig die zo zuinige grate en vette levers wiste te snije... Tja, tja, – en bang as ze ware – bàng – ze keke naar de wolleke asof ze zegge woue: hij het ons net zo goed gezegend as jullie en hoe mot dat nou? – Ik zeg wij neme de visse en God neemt òns. – We mòtte allemaal – de beste motte – de mense motte – enne omdat we àllemaal motte – motte we eigenlijk geen van alle – da's nou net alsof-ie 'n volle ton in 'n lege ton overschept. – Bàng zou 'k zijn, as 'k alléén bleef in de lege ton, maar met z'n àlle in de andere ton – née – bang zijn is niks gedaan, – bang zijn da's wille staan op je tene om over de ránd te kijke...

KNIERTJE: Is dat nou praat as 't nacht is... 't Lijkt wel of-ie 'n slokkie op heb.

COBUS: 'n Slokkie? Nog geen kommetje leut!... Is dat Simon?

KNIERTJE, *luisterend tussen de bedsteden*: Heb 'k nou gelijk met

't varkenshok of niet? Hoor 't arreme dier tekeer gaan. Om wàt je wil, dat 't schot ingezakt is.

JO: Laat mij dan gaan—loop jij nou niet naar buiten!

KNIERTJE: Ach, wat zanik je!

JO: Eigewijsie, hè! Schenk je maar vast 'n kommetje in, oom Cobus! 'k Zal 'r 'n handje... *af*.

COBUS: Pas op voor 't lampegglas...

CLEMENTINE, *bij 't raam*: O, o, wat 'n weer... *terug bij de tafel*.—

Cobus—ik zal God dånke als de 'Hoop van Zegen' binnen is.

COBUS: Tja—d'r is niet één schip veilig vannacht... Maar de 'Hoop' is 'n oud schip—en ouwe schepen vergaan 't minst.

CLEMENTINE: Dat zeg jij...

COBUS: Néé, dat zeit iedereen die gevaren het... Ook 'n kommetje, juffrouw?

CLEMENTINE: Nee,—nee *na een stilte—starend*, 'k zal God vannacht tòch bidden...

COBUS: Da's heel braaf, juffrouw... Maar de 'Jacoba' is uit en de 'Mathilde' is uit en de 'Verwachting' is uit... Waarom zou je voor één schip?...

CLEMENTINE: ... De 'Hoop van Zegen' is zo rot, zegt—zegt... *Stopt angstig*.

COBUS, *koffie slurpend*: Wiè zeit dat?

CLEMENTINE: ...Dat zegt... dat dacht 'k—dat—dat viel me zo in...

COBUS: Nee—nou zit je te jòkke...

CLEMENTINE: O—je ben wel beleefd...

COBUS: Als de 'Hoop van Zegen' ròt was, dan zou jouw vader...

CLEMENTINE: Hou toch je malle mond—je zou Knier ongerust...

Gauw de deur dicht, Knier, voor de lèmp.

KNIERTJE: Goed dat we zijn weze kijke...

JO: 't Schot wàs omgewaaid.

KNIERTJE: O, me jonges—wat zal Barend bang zijn,—en net op de huisreis.

JO: Koffie moeder?—tánte—Da's nou zo gek, hè!—Telkens verspreek 'k me... Drinkt u nou óók 'n kommetje, juffrouw. De avond is nog zo lang en zo akelig... Ja?...

VIERDE TONEEL. *De vorigen, Simon, Marietje*

SIMON: Goeie avond. Sallemanders, wat 'n wind! Schei uit met je verdomde geblèr...

KNIERTJE: Scheelt je wat?

MARIETJE: As 'k an Mees denk...

KNIERTJE: Nou, nou. Kijk is na Jo—die d'r vrijer toch óók... 'n goeie zeemansvrouw... domme meid... kinderachtige meid... Geef 'r maar 'n kommetje troost...

MARIETJE: 't Loopt in de zèdde week...

COBUS: Huil niet voor je geslagen wordt!... Jullie hebbe nog niks meegemaakt!... Staat de ekiëpazie voor de deur?

SIMON: 'k Heb 'r anders donders weinig lol in... As 'k 't niet voor Dáan...

JO: Dat zal je goed doen, Simon...

SIMON, *slurpend*: Verdijd—da's heet... 't Is me nòg is gebeurd met de hondekar—in zo'n noodweer.—Dat was met Ketrien—die lee voor alle minute—tweemaal ben 'k toen met kar en al ondersteboven gebliksemd—en toen de dokter kwam—was Ketrien dood en 't kind was dood—maar as je me vràagt—'k zit vannacht liever op me kar as op zee...

KNIERTJE: Ja—ja.

JO: Nog 'n kommetje?

SIMON: Nee, late we onze tijd niet verklesse!... Klaar, Cobus?

COBUS: As je maar voorzichtig ben... Nacht samen...

VIJFDE TONEEL. *Jo, Kniertje, Clementine, Marietje*

JO: Jessus, zit nou niet zo sip!... Late we wat gezellig prate, dan dènk je an niks...

MARIETJE: Gisternacht was 't óók zo èrreg... En 'k heb zo nààr gedroomd... zo schrikkelijk...

CLEMENTINE: Drome zijn bedrog, malle meid...

MARIETJE: 'k Weet hélemaal niet of 't 'n droom was—d'r wier op de ruite geklopt—éénmaal—toen ben ik blijve legge—toen nòg is—toen ben 'k opgestaan—niks te zien—niks. En zó as 'k weer lee, wier d'r weer geklopt—zo—*klopt op de tafel* en toen heb 'k Mees z'n gezicht gezien—zo bleek as... God, o God... En d'r was niks—niks as wind.

KNIERTJE, *dodelijk-angstig*: Driemaal geklopt?... Driemaal...

MARIETJE: Telkens zo—precies zo...

JO: Je ben toch 'n schaap, jij, om 't ouwe mens de stuipe op d'r lijf te jage met je geklop... *Geklop. Schrik van allen.*

ZESDE TONEEL. *De vorigen, Saart, Truus*

SAART: Wat kijke jullie bezete?... Dag juffrouw...

TRUUS: Magge we effen?

JO: Hè, góddànk dat jullie komme.

SAART: Vies buiten! 't Zand zit dik in me nek en me ore. En koud! Gooi nog 'n paar blokkies bij!

TRUUS: 'k Kon 't thuis óók niet uithoue—me kindere legge—zo niks geen aanspraak—en dat gehuil van de wind.—D'r zijn twee ducdalve weggeslage...

KNIER, *een kous stoppend*: Twéé ducdalve...

SAART: Vertel nou liever wat ànders...

JO: Dat zeg 'k ook... Wat hebbe we an die... Suiker en melk? Ja, hè?

SAART: Wat 'n vraag. 'k Zal koffie zònder suiker drinke!...

JO: Nou—Géért wou nooit suiker...

CLEMENTINE: Je zoontje heeft zich dapper gehouden, Truus... 'k Zie 'm nog staan wuiven...

TRUUS, *breiend*: Ja, da's 'n schàt van 'n jongen—en amper twalef jaar—U had 'm motte bijwone, twee en 'n halleve maand gelejen,—toen de 'Anna' zónder Ari binnenkwam—wat het dat kind zich toen as 'n engel gedrage—net 'n grote man.—'s Avons zat-ie bij me op en 'n gesprekke!—die jongen weet meer as ik.—As 't schaap maar niet èrreg zeeziek is geweest...

SAART, *breiend*: Nou zal je me niet gelove—maar met 'n rooie bril op wòr je nièt zeeziek.

JO, *een baaien broek verstellend*: Hahaha! Heb-ie 't zellef geprobeerd? Zij doet as de dokters—die late 'n ander slikke...

SAART: Ik heb ménig nachie an boord geslape toen me man nog leefde en mènig tochie meegemaakt...

JO: 'k Had jóú wel is wille zien in je oliepakkie!...

CLEMENTINE: Ben jij getróúwd geweest, Saart?

SAART: Wacht, nou smeert de juffrouw me stroop om me mond!... Zó knap zie 'k 'r nog uit, hoor je, jònge meide? En òf

'k getrouwd was—en stevig!—'t Was 'n goeie vent, 'n beste vent—alleen as 'm iets niet na z'n zin was—nou dan zònder kwaad-sprekerij—dan hield-ie z'n pote niet thuis—dan smeed-ie de boel stuk—'k heb nòg 'n koffieketel, waarvan-ie 't oor het afgeslage—en voor geen daalder zou 'k 'm wille misse.

CLEMENTINE: Ik bie je geen gulden! Hahaha!

JO: Hè, zij kan zo lollig klesse! Vertel is van de Haarlemmerolie, Saart!...

SAART: Ja, zonder Haarlemmerolie was 'k misschien geen weduwe, kon 'k weer trouwe!...

CLEMENTINE: Die is leuk!...

JO: O, u mot 'r hóre... Toe, drink nou wat gauwer!...

SAART: 'k Stik 'r al in!... Wat kijk je nou Knier! Da's de wind—Nou dan—me man was 'n kemieker—zo vin je d'r geen tweede. Je kocht 'm 'n mes in 'n leren scree—duur betaald, hoor—en as die na vijf weke van de reis werom kwam—en je 'm vroeg: Jacob ben je me mes verlore?—dan zei-die 'k weet niks van 'n mes—'k hèb geen mes van jou gekrege—zo had-ie z'n hersens bij mekaar—maar as-ie zich dan voor 't eerst in vijf weke uitkleedde en z'n olieschoene uittrok—klets!—viel 't mes op de grond—had-ie al die tijd niks van gevoeld!

CLEMENTINE: Vijf weke z'n olieschoenen angehouden!...

SAART: En dan most 'k 'm schoonmake met zeep en soda—geen water gezien en dik in de luis...

CLEMENTINE: Hè—jakkes!...

SAART: 'k Wou da'k voor al 't ongedierte an boord 'n cent voor 't dozijn kreeg! Dat hebbe ze toe op d'r gazie... hahaha!—Nou dan—z'n laatste reis slaat 'n stuk water 'm tegen de verschan-sing, net toen de schotter 't bezaanzeil na bakboord ophaalde—en z'n been kapot—gebroken. Daar zatte ze mee. De schipper kon pappe en 'n eksteroog snije, maar 'n been heel make—nèe. Toen wou de schotter 'r 'n plank onder steke—maar Jacob wou Haarlemmerolie. Elleke dag moste ze Haarlemmerolie op zijn been wrijve—wéér Haarlemmerolie—en nog is Haarlemmerolie—ach jesis—de stakker—toen die ankwam was z'n been hélemaal mis. Je had 't me toch niet motte late vertelle.

JO: En je het 'r laatst zelf om gelache!

SAART: Nou jawel.—Affijn de dooie maak je niet levend. En as je 'r goed over denkt is 't 'n smerige gemeenheid da'k niet her-

trouwe mag.

CLEMENTINE: Måg? Wie zal 't je belette?

SAART: Wie? Wie die gekke wette in mekaar geflanst het! 'n Jaar later vergaat de 'Wisselvalligheid' met man en muis. Dan zou je verdikkie mene, dat as je man dood is—met z'n anderhalve poot was-ie nóg meegegaan—je 'n àndere man mag trouwe. Mis poes. Dan mot je, geloof 'k, eerst in de krante oproepe, waar-die zit—en as je driemaal geen asem gekrege het, dàn måg-ie 'n nieuw boterbriefie hale.

TRUUS, *zeurig-breiend*: Ik geloof niet d'ak ooit hertrouwe zal...

SAART: Wat 'n wonder—jij wàs al tweemaal getrouwd—as je de manne dan nóg niet kent...

TRUUS: 'k Wou da'k net as jij over alles kon prate... Nee—'t is me 'n angst. Met me eerste was 't 'n grúwel—met me tweede dat wete jullie...

CLEMENTINE: Toe vertel is, Truus—'k zou wel nachte kunnen opzitten om die verhalen-van-de-zee an te horen...

KNIERTJE: Vertel nou geen dinge van dood en ellende...

SAART: Hè wat knies jij—steek maar in zee—en schenk jij nog is in—Jij most knies hete in plaats van Knier...

TRUUS, *rustig breiend en toonloos pratend*: Ach—'t kan je hier niet gebeure, Knier—toen woonde 'k in Vlaardingen en 'k was 'n jaar getrouwd zonder kinderen—née, Pietje is van Ari—en toen ging-ie weg met de 'Magneet'—ja, 't was de 'Magneet'—op de haringvangst. Da's nou allemaal niks. En je begrijpt wel wat 'r gebeurd is—anders zou 'k geen kennis an Ari hebbe gekregen en niet náast je wone.—De 'Magneet' bleef op 't Zand of erges anders. Maar dat wist 'k toen niet en daar dàcht 'k niet an...

JO, *verschrikt*: Ssst! Wees is stil...

SAART: Niks. Enkel wind.

TRUUS: ...Nou—in Vlaardingen heb je de toren en op de toren heb je de kijker—de torenkijker...

MARIETJE, *breiend*: Da's in Maassluis óók...

TRUUS: En die kijker hijst 'n rooie bal as-ie 'n logger of 'n trawler of 'n andere schuit in de verte ziet—en as-ie weet wiè 't is —gewoon 'n wònder hoe-ie an 'n mast, an 't tuig, an de kleur, an de zeile, an de dekdele—vraag niet an wàt—'n schip herkent, dan laat-ie de bal zakke—loopt na de reder en na de familie en waarschouwt—laat 'k zegge: de 'Albert Coster' of 'de Goedkoop',

komt. Nou, de familie waarschouwe is haast niet nodig. Want zó as de bal op de toren gehesen is, lope de kindere in de straat te schreeuwe—toen 'k jong was, dee 'k 't ook: 'n Bal op! 'n Bal op!'—dan gaan de vrouwe na de toren en wachte beneje tot de kijker komt en dan geve ze 'm cente as 't hún schip is...

CLEMENTINE: ...En...

TRUUS, *in de schouw starend*: En... en... de 'Magneet' met me eerste man—heb 'k al gezeid da'k 'n jaar getrouwd was?—de 'Magneet' bleef zès weke weg, zèven weke weg—toch maar proviand voor zès. En tellekes riepe de kindere 'n Bal op, Truus! 'n Bal op, Truus!' Dan liep je as 'n gekkin na de toren—maar niemand die je nakeek—ze wisten wel wáárom je liep—en as de kijker benee kwam dan had je 'm wel de woorde uit z'n mond wille schéúre—maar dan vroeg je angstig heb je ting?—ting da's tijding op z'n Vlaardings—'Ting van de 'Magneet'? zei-ie dan, 'née, 't is de 'Vrouw Maria' of de 'Waakzaamheid' of de 'Concordia'—en dan slofte je terug zo langzaam—zo langzaam—en liep je te huile, denkend an je mán—je mán...

Elleke dag kreeg je 'n schok door je hersens as je de kindere hoorde... en elleke dag was je bij de toren—biddend dat God—maar de 'Magneet' kwam niet,—kwam niet—telangeleste dòrs: je niemeer na de toren as de bal gehesen was—dorst je niemeer an de deur blijve wachte òf soms de kijker zèllef met de boodschap kwam... Dat het twee maande geduurd—twee maanden toen—nou toen geloofde 'k 't wel... *Toonloos*. De vis word dúúr betaald...

CLEMENTINE, *na een stilte*: ...En met Ari—wat is daarmee gebeurd?

TRUUS: Ari...

JO: Nou... da's nog zo kort gelejen...

TRUUS, *rustig*: Ach kind, je zou 't ellek uur van de dag an ieder een wille vertelle—as je met zes kindere ben blijve zitte—'n best man—nooit 'n kwaad woord van 'm gehad—nooit. In twee uu was-ie er uit—'n slag van 't spil—geen woord het-ie meer gesproken.—As 't zes dage later was gebeurd, hadde ze 'm mee gebracht—zoue we 'm hier begrave hebbe—nou zwomme d haaie al om 't schip—die ruike as 'r 'n dooie an boord is...

KNIERTJE: Ja, da's waar, anders zie je ze nooit.

TRUUS, *gelaten*: U zal wel geen visser trouwe, juffrouw, maar '

is droevig, droevig. God, zo droevig, dat ze wat je lief heb gehad op 'n plank sjourre—met 'n stuk zeildoek 'r om—en 'n steen 'r in—driemaal om de grote mast—en dan één—twee—drie—in Gods naam... De vis wordt dúúr betaald... *Snikt zachtjes.*

JO, *opstaand—haar pakkend:* Nou—Truus!...

SAART: Schenk 'r nog maar 'n kommetje... *tot Marietje.* Huil jij nou ook weer? Die zit maar an Mees te denke...

MARIETJE: Nee—nou dacht 'k niet an Mees—nou dacht 'k an me broertje... die toen ook verdronken is.

JO, *nerveus:* Jullie schijne 'r plezier in te hebbe...

CLEMENTINE: Was dat niet op de haringvangst?...

MARIETJE, *weer doorbreiend:* ...Z'n tweede reis—'n slag van de fok. ...Ineens lee-ie overboord... Reepschieter was ie... De schipper stak 'm nog 'n haringschop toe en die greep-ie, maar de schop was te glad—z'n handjes gleje 'r langs—toen hield Jeruzalem, de stuurmansmaat, 'm de bezem voor—die greep-ie weer. Met z'n drieën trokke ze 'm op—toen liet de bezem los—viel-ie terug in de golve—en nòg is voor de derde maal smeed de schipper 'n lijn overboord... God wou me broertje hēbbe—de lijn brak—en de andere helft ging mèt me broertje in de diepte...

CLEMENTINE: Da's schrikkelijk—driemaal grijpen, driemaal loslaten...

MARIETJE: ...En alsof 't kind 't 's morgens voelde ankomme...

Die hele nacht had-ie legge huile—vertelde de schipper—legge huile om moeder die ziek lee.—En toen de schipper 'm troostte, zei-ie: nee, schipper, al wordt me moeder beter, ik eet vandaag me laatste harinkie... Dàt het vader zo an de drank gebracht...

CLEMENTINE: Nou Marietje...

MARIETJE: Née, niet nou juffrouw—heus, toen-ie van Pieterse werom kwam met wat Toontje van de besomming most hebbe—dee-ie gewoon krankzinnig—toen smeed-ie de cente over de grond—toen vloekte-ie op—'k zal 't maar niet overbrengē—op alles—en ikke—hoe oud was 'k—veertien—ik raapte ze huilend op—we konne 't best gebruike—moeder d'r ziekte en d'r begrave hadde 'n boel gekost... Achttien gulden is 'n hoop geld... 'n hele hoop...

JO: Achttien gulden voor je kind... achttien... *Verschrikt de windvlagen beluisterend.* Wees is stil...

SAART: Niks niemendal! Ben je zo bàng uitgevallen vanavond?

JO: Bang? Ik bang? Nee hoor, hahaha!... Ik bàng!

KNIERTJE, *voor zich heen*: Ja, ja, –as 't water is spreke kon...

CLEMENTINE: Toe vertel jij nou ook is –jij heb zo'n boel onder-vonden.

KNIERTJE: Vertelle? Ach juffrouw, 't leven op zee is geen ver-telsel. –Door 'n dùimsp plankie zijn ze van de eeuwigheid ge-scheijen. –De mànne hebbe 't hard en de vròuwe hebbe 't hard. –Gisteren ging 'k voorbij het huis van de burgemeester –ze zate net an tafel en ate schelvis waarvan de damp afsloeg –enne de levertjes leien ampart –enne de kindere zatte met gevouwen hande te bidde. Toen dacht 'k in me onnozelheid –as 't ver-keerd was, mag God 't me vergeven –dat 't niegoed van de bur-gemeester was –van de burgemeester niet –en van de andere niet –want de wind woei zo hard, zo hard uit 't oosten –en de visse komme uit 't zelfde water waarin onze dooie –hoe mot 'k 't zegge –waarin onze dooie –u begrijpt me wel –*Een stilte*. 't Is dwaas om zulke mallighede te denke –'t is je bestaan –en tegen je bestaan mag je niet in opstand komme.

TRUUS: Ja –zij kan 'r van meeprate...

KNIERTJE, *stillekens stoppend*: Me man was 'n visser één-uit-de-duzend. Als 'r gelooid wier, proefde-die an 't zànd waar-ie was. 's Nachts zei-ie menigmaal we binne op de 56 en dan wàs-ie op de 56. Wat het-ie al niet meegemaakt as matroos! Eens het-ie twee dage en twee nachte met drie andere in de boot rondge-zworreve. Dat was toen ze de beug moste inhalen en 'r zo'n mist opsting dat ze geen jóon meer konde onderscheijen, laat staan de logger terugvinde. In twee dage en twee nachte geen ete of drinke. –En later weer toen de schuit verging –dat had u 'm motte hore vertelle –zwom ie met ouwe Dirk na 'n omgesla-geroeiboot –daar klom-ie op. Die nacht zei-die vergeet 'k nooit. Ouwe Dirk was te moe of te oud om 'n houvast te krijge. Toen stak me man z'n mes in de boot en Dirk die grijpe wou en haast zonk, greep in 't mes dat drie van z'n vingers 'r bijhinge –jà, ja, –da's àllemaal gebeurd –en met gevaar van z'n eigen leven trok-ie 'm op de omgeslagen boot. –Zo dreve ze met 'r tweeën in de nacht –en Dirk –die ouwe Dirk –of 't van bloedverlies kwam of van angst –Dirk wier gek. Die zat me man maar an te kijke met oge as van 'n kat –die sprak van de duvel die in 'm was –van de satan –en 't bloed, zei me man, liep over de boot –

de golve hadde maar werk om 't weg te spoelen. Net tegen de morgen glee Dirk na benee—zo uit zich zelf—me man wier op-gepikt door 'n vrachtboot die langs voer. 't Het niet geholpe—drie jaar later—da's nou twalef jaar gelejen—bleef de 'Clementine'—die uw vader na u genoemd had—op de Doggersbank mèt me twee oudste.—Van wat 'r met diè gebeurde is, weet 'k niks, helemaal niks. Nooit 'n luik of 'n joon angespoeld—niks meer, niks. Je kan 't je eerst niet voorstelle—maar na zoveel jare weet je d'r gezichte niegoed meer—en daar dànk je God voor. Want hoe erreg zou 't niet zijn as je de herinnering hield. Nou heb 'k óók me vertelsel gedaan—elke zeemansvrouw het zo iets in d'r familie—'t is geen nieuwigheid—Truus het gelijk: de vis wordt duur betaald... Huil je juffrouw?

CLEMENTINE, *losbarstend*: God—as 'r vannàcht maar geen schepen vergaan...

KNIERTJE: ...We zijn àllemaal in God's hand—en God is groot en goed...

JO, *woest opstuivend*: ...Schepe vergaan! Schepe vergaan! De een blert—de ander huilt... 'k Wou da'k vanavond in me eentje gezeten had. *Met de vuisten haar hoofd bebonzend*. Jullie make iemand dol, dol, dol!...

CLEMENTINE, *verbaasd*: Jo—wat heb je?...

JO, *hartstochtelijk*: ...Háár man en háár broertje—en me arreme oom—die beroerde verhale—inplaats van je op te vrolijke!... Vraag mijn nou ook! *gillend*. Me vader is verdronken, verdronken, verdronken!... En... Jullie zijn ellendeling—Jullie zijn... *Smijt heftig de deur achter zich dicht*.

ZEVENDE TONEEL. *De vorigen, zonder Jo*

TRUUS, *angstig*: 'k Geloof dat ze bàng is geworden...

MARIETJE: Wil 'k 'r gaan opzoeken?...

KNIERTJE: Nee kind. — Buiten bedaart ze van zelf—overspannen—de laatste twee dage—Gaaf u nou wèg, juffrouw?...

CLEMENTINE: 't Is laat geworden, Knier,—en je nicht—je nicht was wel 'n beetje onhebbelijk—nee, 'k neem 't niet kwalijk. Wie brengt me na huis?

SAART: As 'r één opstapt,—stappe we allemaal op—met mekaar waai je niet weg.—Dag Knier.

MARIETJE, *bedrukt*: Dag tante Knier...

KNIERTJE: Nog is wel bedankt, juffrouw, voor de soep en de eiere...

TRUUS: Kom je morrege-avond bij mijn 'n kommetje drinken? –toe, zeg maar ja. –...

KNIERTJE: Nou misschien. Dag juffrouw. Dag Marietje. Dag Saart. As je Jo ziet, stuur d'r direk, wil je? *Ze ruimt de kopjes weg. De wind huilt woest-gierend om het huis. Angstig luistert zij bij het raam, schuift haar stoel dicht bij de schouw, staart in 't vuur, begint lippen-prevelend een rozenkrans te draaien.*

ACHTSTE TONEEL. *Jo, Kniertje*

Jo plompt op een stoel bij 't raam, speldt zenuwbevend haar doekje los.

KNIERTJE: Da's goed dat je na bed gaat – je ben helemaal mis. Was dat 'n uitval! En dat goeie kind dat door weer en wind eiere en soep komt brenge.

JO, *ruw*: Jouw zoons zijn wel in weer en wind uit voor haar en d'r vader...

KNIERTJE: En voor óns...

JO: En voor óns... *Een stilte.* De zee is zo wild...

KNIERTJE: Ben je weze kijke?...

JO, *angstig*: Ik kon niet tegen de wind op – de halve wering is weggeslage... de pier staat onder... *Een stilte. Kniertje bidt.* O! O! 'k Ben kapot van die smerige verhalen!

KNIERTJE: Ik herken jou niet vanavond – Ben je ooit zo geweest toen Geert bij de marine voer? Ga na je bed – en bid – bidde is de enige troost – 'n zeemansvrouw mot niet zwak weze. Over 'n paar maande stormt 't weer, tellekes weer – en d'r zijn meer vis-sers op zee dan onze jongens. *Haar praten gaat in zacht prevelen over – de ouwe vingers betasten de rozekrans.*

JO: Barend hebbe we weggejaagd – tot 't laatst heb 'k 'm gesard... *Ziende dat Kniertje bidt, loopt ze handenwringend naar het raam, trekt het gordijn aarzelend op, staart door het glas. Dan, voorzichtig, opent zij een der vensterdeuren. De wind buldert het gordijn omhoog – de lamp danst – ploft uit. Snel trekt zij het raam dicht.*

KNIERTJE, *driftig van angst*: Da's toch gekkewerk! Blijf met je

pote van 't raam!...

JO, *kermend*: O! O! O!...

KNIERTJE, *hevig angstig*: Hou je bèk! Zoek dan de lucifers! Haast je dan wat!—Naast 't zeepbakkie! *Een stilte*. Heb-ie ze?... *Jo steekt huilend angstig de lamp aan*. 'k Ben gewoon koud geworden!

Tot Jo, die snikkend bij het vuur hurkt... Wat zit je nou?

JO, *drenzend*: 'k Ben bang...

KNIERTJE, *angstig*: Mot je niet weze...

JO: As 'r iets gebeurt—dan—dan—...

KNIERTJE: Wees nou verstandig en klee je uit...

JO: Nee, 'k blijf hier de hele nacht.

KNIERTJE: 'k Vraag je—hoe 't dan mot—as jullie getrouwd—as je zellef moeder...

JO, *hartstochtelijk*: Je weet niet wat je zegt—je weet niet wat je zegt, tante Knier! As Geert. *Stokt hijgend*.—'k Heb 't je niet durve zegge...

KNIERTJE: Is 't tussen jou en Geert...—*Jo snikt hevig*. Da's niet mooi van je—niet mooi om geheime te hebbe—jouw jongen—jouw mán, is mijn zoon. *Een stilte—de wind giert*. Kijk niet zo in 't vuur—huil niemeer. 'k Zal geen harde woorden zegge—al was 't verkeerd—van jou en van hem.—Kom, ga over me zitte—dan zulle we samen... *Legt haar gebedenboek op tafel*.

JO, *wanhopig*: Ik wil niet bidde...

KNIERTJE: ...Niet bidde?

JO, *gejaagd*: As 'r iets gebeurt...

KNIERTJE, *heftig*: ...'r Gebeurt niks!

JO, *woest*: ...As 'r iets—iets—iets—dan bid 'k nooit meer, nooit meer—dan is 'r geen God en geen moeder Maria—dan bestaat 'r niks...

KNIERTJE, *angstig*: Praat niet zo...

JO: Wat heb je an 'n kind zonder man...

KNIERTJE: Mag jij dat zegge?

JO, *met het hoofd op de tafel bonzend*: ... Die wind maakt me gek, tante!...

KNIERTJE, *slaat het gebedenboek open, tikt Jo op de arm*. *Jo kijkt hartstochtelijk-snikkend op, ziet het gebedenboek, schudt heftig neen, valt weer met het hoofd, jammerend, op tafel*. *Angstig klinkt Kniertjes bevende stem*: O barmhartige God, ik hoop met

een vast vertrouwen... *De wind joelt met wilde zwiepingen over het huis.*

Einde van het derde bedrijf

VIERDE BEDRIJF

Een ouderwets kantoor. Links eerste plan, deur van het kantoor door houten balustrade gescheiden. Tussen deur en balustrade twee banken. Links, derde plan, een oude kast. Achtergrond: drie ramen met uitzicht op de zon beschenen zee. Voor 't middenraam een lessenaar. Rechts, eerste plan, schrijfbureau met telefoon, – tweede plan, brandkast, – derde plan, binnendeur. Aan de wanden biljetten van strandvonderij, veilingen, landkaart. In het midden een potkachel.

EERSTE TONEEL. *Bos, Mathilde, de boekhouder*

MATHILDE: Clèmens...

DE BOEKHOUDER, *lezend met pijp in de mond*: ...de navolgende strandgoederen, als 2447 ribben, gemerkt Kusta, tien schroten gemerkt M.S.G....

MATHILDE: Hou effen je mond, Kaps...

DE BOEKHOUDER: ...vier dekbalken, twee spielen, vijf brailtjes...

MATHILDE, *hem aanstotend*: Lees strakkies maar verder.

DE BOEKHOUDER: Jawel, mevrouw.

BOS, *ongeduldig*: 'k Heb nou geen tijd.

MATHILDE: Dan máák je maar tijd. 'k Heb de circulaire van de torenklok opgesteld. Toe schel de burgemeester is op.

BOS, *ongeduldig-schellend*: Vlug dan! Ansluite met de burgemeester! Ja! – Dat gedonder terwijl 'k 't druk heb – 'k zit tot over de ore – *lief*. Is u daar? M'n vrouwtje...

MATHILDE: ...Of mevrouw effen an de telefoon kan komme voor de circulaire.

BOS, *kribbig*: Jawel! Jawel! Niet zo lang. *Lief*. Of mevrouw 'n ogenblik voor 't toestel... Precies burgemeester – de dames nie-waar, hahaha! – Die is héél goed. – *Kribbig*. Nou? Wat mot 'k zegge? Maak 't kort!

MATHILDE: Hier lees de circulaire is voor. Dan kan die na de drukkerij.

BOS, *kwaadaardig*: Die hele lap! Ben je dol! Denk je da 'k niks an me kop heb! Die verdomde...

MATHILDE: Hou 'n beetje je fatsoen – Kaps...

BOS: ...Loop naar de hel! – *Lief*. Jawel mevrouw. Morgen me-

vrouw. M'n vrouwtje... Nee, ze kan niet zelf an de telefoon komme—weet 'r niet mee om te gaan.—*Kribbig*. Waar is 't vod? Schiet op!—Me vrouwtje het de circulaire voor de torenklok opgesteld, luister u?... Datum postmerk M.M....—Wat zegt u?—Heb u liever L.s.?—Ja. Ja.—Heel juist.—Luister u?—De Nieuwe Kerk is u zeker niet onbekend.—Nee, zegt ze, de stommeling!—'k Ben al an 't leze, mevrouw.—Nog is: de Nieuwe Kerk is u zeker niet onbekend. Die kerk heeft, gij weet het, een hoge toren. Die hoge toren wijst naar boven, en dat is goed, dat is gelukkig en waarlijk niet overbodig voor vele kinderen van ons geslacht...

MATHILDE: Lees toch wat duidelijker...

BOS: Hou je snater!—Pardon—dat was me boekhouder—ja, ja, hahaha!—...Maar die toren kon toch iets meer doen, dat ook goed is, ja zeer nuttig. Hij kan ons, kinderen des tijds, ook de tijd bepalen. Dat doet hij niet. Hij staat daar sinds 1882 en gaf nog nooit antwoord op de vraag 'Hoe laat is 't?' Dat kon hij wèl doen. Hij is 'r zelfs op gemaakt. Er zijn vier plaatsen zichtbaar, die gereserveerd zijn voor wijzerplaten. Op allerlei wijze is sinds jaren—zeg u wat?—Nee?—sinds jaren door de bevolking uit de omtrek van die toren de wens uitgesproken, dat hij een klok mocht krijgen. Circa f 3000 zijn nodig. Wie helpt mee nu? De commissie.—Mevrouw... Wat zegt u?—Ja, de namen ken u natuurlijk.—Ja, héél aardig, héél aardig opgesteld.—Jaja, al de dames van de Commissie tekene natuurlijk in voor 't zelfde bedrag.—Honderd gulden, ieder?—Ja—ja.—Héél goed.—M'n vrouw blijft thuis.—Mevrouw! *Schelt nijdig af*. Verdomde nonsens! Honderd gulden na de weerlicht! Wat raakt 't jou of 'r 'n klok op dat ding staat!

MATHILDE: 'k Zal je maar in je eigen vet late gaarsmore.

BOS: Ze komt over 'n kwartier hier met d'r rijtuig.—Nou, bejour!

MATHILDE: Bejour! Bejour! As je 's avonds wat minder groccies dronk, zou je 's morgens niet zo'n beroerd humeur hebben—geef effen vijf gulden.

BOS: Nee. Nee! Je heb vanmorgen pas 'n rijksdaalder uit me beurs genomen, terwijl 'k sliep. 'k Kan an de gang blijve!...

MATHILDE: Heb 'k 'n rijksdaalder? Wat 'n infame leugen! Net één gulden! Bah, wat 'n man, om z'n cente te telle voor-ie na bed gaat.

BOS: Bejour! Bejour!

MATHILDE: Geef 't niet! Dan kan 'k strakkies de burgemeesters-vrouw op 'n glaasje jenever traktere—drie kruike oude snik en geen enkele fles port of sherry... *Bos smijt driftig twee rijks-daalders neer.* Zeg ben 'k je meid? Zonder mij zou jij niet met rijksdaalders smijte!—Bah! *Nijdig af.*

TWEEDE TONEEL. *De boekhouder, Bos*

DE BOEKHOUDER, *lezend*: IJmuiden, 24 December.—Heden ware an de markt vijf sloepe met 500 à 800 levende en 1500 à 2100 dooie schelvis en enkele levende kabeljauwe. De levende kabeljauw het zeven en 'n kwart gedaan—de dooie...

BOS: Heb-ie niks anders te doen?

DE BOEKHOUDER: ...De dooie schelvis bracht dertien en 'n halve gulden de mand op—poontjes en rog...

BOS, *het bureau bekloppend*: 'k Weet 'r alles van! Hier pak an! Boek in!—Sla is op de staat van uitbetaling van de 'Verwachting'...

DE BOEKHOUDER, *zoekend*: De 'Jacoba', nee! de 'Koningin Wilhelmina', ook née—de 'Mathilde', née—de 'Hoop van Zegen'—da's voor goed fluite—de 'Verwachting'...

BOS: Hoe groot was de bruto-besomming?

DE BOEKHOUDER: ...f1443.47.

BOS: Dacht 'k wel—hoe kon je dan zo goddeloos stom zijn, om vièr gulden acht en tachtig voor 't Weduwen-en-Wezenfonds uit te trekke.

DE BOEKHOUDER, *cijferend*: Laat 's zien.—Veertien honderd drie en veertig—drie percent 'r af—da's veertien honderd—da's an gage bruto driehonderd zeven en tachtig gulden—ja, dan mot 't driè gulden acht en tachtig en nièt vier gulden acht en tachtig weze...

BOS, *opstaand*: As je van plan ben hélemaal suf te worde—dan staat 't gat van de deur voor je open. Jullie vergisse je, goddome altijd an de verkeerde kant!...

DE BOEKHOUDER, *vertrouwelijk-lachend*: Daar zou wel wat tegen te zeggen zijn, meneer—ik heb toch geen uitbrander gekregen, toen, toen...

BOS: Nou, genoeg, genoeg!...

DE BOEKHOUDER: ...En dat was 'n vergissing met 'n paar gróte

nulle 'r achter. *Bos gaat ongeduldig af.* Héhéhé! Vandaar 't spreekwoord nul! *Kijkt om, ziet dat Bos weg is, port de kachel op, stopt z'n pijp uit Bos' tabakspot, gapt voorzichtig een paar sigaren uit het sigarenkistje.*

DERDE TONEEL. *Simon, de boekhouder*

SIMON: Is Bòs d'r niet?

DE BOEKHOUDER: Meneér Bos, hè?—Nee.

SIMON: Is-die uit?

DE BOEKHOUDER: Kan je mijn de boodschap niet doen?

SIMON: Ik vraag of die uit is?

DE BOEKHOUDER: Ja.

SIMON: Niks geen tijding?

DE BOEKHOUDER: Néé. Begint dat geloop nou weer? Meneer het toch gezeid dat às-die bericht kreeg...

SIMON: 't Wordt morrege nègen weke.

DE BOEKHOUDER: De 'Jacoba' is wel na negen en vijftig dage met 190 kantjes binnengelope.

SIMON: Jij staat te klesse! Jij weet meer.

DE BOEKHOUDER: Heb je 'm nòu al om?

SIMON: Nee—geen druppel.

DE BOEKHOUDER: Dan wordt 't tijd.—Ik 'r meer van wete! 'k Hou de schepe an lijne vast!

SIMON: 'k Heb jullie gewaarschouwd toen die op de helling lee.—Wat zijn me worde geweest?

DE BOEKHOUDER, *schouder-schokkend*: Allemaal kletspraatjes van jou om 'n borrel!...

SIMON: Dat lieg je! Waar jij bij was en waar de juffrouw bij was—heb 'k gezeid dat 't schip ròt was, dat kallefatere geen bliksem meer hielp—dat zo'n drijvende doodkist...

DE BOEKHOUDER: Goed. Dàt het-ie gezeid. Daar strij 'k niet tegen. En wat zou dat nou? Ben jij zo'n piet dat as jij hallef bezopen...

SIMON, *driftig*: Da's verdomme gelogen...

DE BOEKHOUDER: ... Dan niet bezopen.—Ben jij zó'n godje dat as jij, as scheepmakersknècht née zeit—en je patroon en de assurantie zegge jà—dat mijn patroon z'n schip dan op de veiling mot brenge?

SIMON: Dat dondert niet! Ik heb gewaarschouwd.—En nou zeg ik—nou zeg ik—dat as Mees, de anstaande van me dochter—om van de andere niet te spreke—as Mèes... dan komt 'r móord van!...

DE BOEKHOUDER: Laat je uitlache! Ga 'n borrel pakke en praat verstandige taal.

VIERDE TONEEL. *De vorigen, Marietje*

SIMON: Had maar buiten gebleven.—Niks geen tijding.

MARIETJE: Niks geen tijding...

SIMON: ...Dan komt 'er moord van... *af*.

VIJFDE TONEEL. *Bos, de boekhouder*

BOS: Wie ware daar?

DE BOEKHOUDER: Simon en z'n dochter. Dreigemente!—Ga u uit?

BOS: Dreigemente? Is de kerel krankzinnig?—'k Ben in tien minute terug. Wie komt mot wachte.

DE BOEKHOUDER: Hij sprak van...

BOS: 'k Ben niks nieuwsgierig!... *af*.

ZESDE TONEEL. *De boekhouder, Saart*

DE BOEKHOUDER, *krabbelt naar zijn lessenaar terug. De telefoonschel gaat over. Gewichtig luistert hij aan de gehoorbuis:—*
Kan niks verstaan.—Ik ben 't, de boekhouer.—Over tien minute is meneer terug—mot je nòg maar is schelle.

SAART: Dag hartje!

DE BOEKHOUDER: Wat mot jij nou weer?

SAART: Ik mot jòu. Jessis wat 'n koue wind. Mag 'k effe me hande warme?

DE BOEKHOUDER: Blijf maar àchter 't hekkie.

SAART: Lekker dier, 'k heb maling an je!—Meneer Bos slaat zo net 't hoekie om. *Warmt zich.* —'k Zal maar niet vrage na de 'Hoop'.—Jessis, zéven gezinne.—Wat 'n geluk, dat 'r behalve de kinderen drie ongetrouwde jonges an boord zijn. Nèrgens ies angespoeld?

DE BOEKHOUDER: Nee. Nee!

SAART: Nou vreet me niet op!

DE BOEKHOUDER: 'k Wou dat je àchter 't hekkie bleef. Wat mot je nou?

SAART, *in zijn zak kijkend*: Pas op—breek meneer z'n sigare niet, ouwe dief! *Hij glimlacht*. Kaps—wil jij 'n gulden an me verdiene?

DE BOEKHOUDER: Dat leit 'r an.

SAART: 'k Ben an 't verkere met Bol, de binnenschipper.

DE BOEKHOUDER: 'k Feliciteer je!

SAART: Hij leit hier met 'n lading mest—voor de stád.—En hoe mot 'k nou trouwe?

DE BOEKHOUDER: Hoe je mot...

SAART: 'k Måg toch niet omdat ze niet wéte of me man dood is

DE BOEKHOUDER: De wettelijke termijn die is—die is—

SAART: Zó wijs ben 'k ook.

DE BOEKHOUDER: Je mot driemaal pro Deo in de krante op roèpe en as die dan niet komt—en dat zal die niet—spoke benné de wereld uit—dan måg-ie...

SAART: As jij dat zaak-ie nou is beredderde,—dan blijve Bol er ik je dankbaar...

DE BOEKHOUDER: Advocate-zaken. Daar mot je voor na de stad.

SAART: Jessis wat 'n bereddering! As je verstand je ingeeft: 'I heb Jacob in geen driè jaar gezièn—en de 'Wisselvalligheid'...

ZEVENDE TONEEL. *De vorigen, Cobus*

COBUS, *beverig-gejaagd*: D'r is bericht... D'r is bericht!...

DE BOEKHOUDER: Bericht? Wat vertelt-ie?

COBUS, *op huilen af*: D'r mòt bericht van de jonges zijn—van 'De Hoop'...

DE BOEKHOUDER: Niemandal! *Vrindelijker*. Of jullie hier nou dag an dag 't kantoor plat lope—ik kan je geen goed en geen kwaad nieuws zegge—'t kwaje weet je: twée en zestig dage...

COBUS: ...De waterschout het 'n telegram gekregen... Ach, ach, meneer Kaps, help ons toch uit de onzekerheid—me zus ter—en me nichie—*hevig bevend*, die zijn gewoon gèk van verdriet...

DE BOEKHOUDER: ...Op me woord van waarachtig... Loop-je weer voort?...

COBUS: Me nichie zit alleen thuis – me zuster is uit schoonmake bij de pastoor – d'r mòt ies weze.

DE BOEKHOUDER: Wie maakt je de praatjes wijs?

COBUS: De klerk van de waterschout zeit – zeit. Ach lieve God... *af.*

ACHTSTE TONEEL. *De boekhouder, Saart*

SAART: Misschien het-ie gelijk.

DE BOEKHOUDER: Alles kan.

SAART: Het meneer Bos nog hoop?...

DE BOEKHOUDER: Hoop? Négen weke – zo'n kreng van 'n schip – na diè storm. Alles kan, néé – 'k geef 'r geen cent voor. Zès weke proviand. As ze 'n Engelse haven ware binnengevalle, had je bericht.

NEGENDE TONEEL. *De vorigen, Clementine*

CLEMENTINE: Dag Saart. Kaps, is 'r binnen visite?

DE BOEKHOUDER, *door het raam kijkend*: 't Rijtuig van de burgemeester. Commissie-vergadering voor de klok. Wéér 'n ander spannetje. 'k Wou dat ik de cente had.

CLEMENTINE, *haar schetsboek op Bos' lessenaar leggend*: 'k Zag Cobus daar lopen. Stakker. Wat is diè oud geworden. Je zou 'm haast niet herkennen. 't *Schetsboek opnemend*. Kijk. Zó was-ie drie maande gelejen – kras – vrolijk. Je mag óók wel kijken, Kaps.

DE BOEKHOUDER: Nee, juffrouw, ik heb geen tijd.

SAART: De dood van Daantje het-ie zich erreg angetrokke... die twee zag je altijd samen, altijd an 't redenere – nou het-ie in de diakenie niet één vriend – dat scheelt 'n boel.

CLEMENTINE: Herken je die?

SAART: Nou! Da's Knier – da's Barend met 'n mand op z'n nek – en da's. *De telefoon gaat over. Clementine slaat het boek dicht...*

DE BOEKHOUDER: Meneer is uit. D'r wier strakkies al gescheld.

CLEMENTINE, *luisterend*: Ja? – Pappie is 'r niet. – Hoe lang zou 't

duren, Kaps?

DE BOEKHOUDER: 'n Minuut of twee, drie...

CLEMENTINE, *verschrikt*: Wát zegt u?—'n Luik gemerkt 47—en, bevend,—ik versta u niet—geeft 'n schreeuw, laat de gehoorbuis vallen.

DE BOEKHOUDER: Wat is dat? Wat is dat?

CLEMENTINE, *smartelijk verschrikt*: ...Ik durf niet meer luisteren... O, o!

DE BOEKHOUDER: Was dat de waterschout?

CLEMENTINE, *hartstochtelijk*: ...Barend is angespoeld. O God, nou is 't gedaan!

SAART: Barend?... Barend?...

CLEMENTINE: 'n Telegram uit Nieuwediep—'n luik—en 'n lijk...

TIENDE TONEEL. *Bos, de vorigen*

BOS: Wat gebeurt hier?—Waarom huil jij?

DE BOEKHOUDER: Bericht van de 'Hoop'.

BOS: Bericht?

DE BOEKHOUDER: De waterschout is aan de telefoon.

BOS: De waterschout?—Ga op zij.—Ruk uit jij: wat sta je te gape!

SAART: Ik—ik. *Schuw af.*

BOS, *schellend*: Hallo! Wie is daar?—De waterschout?—'n Telegram uit Nieuwediep—benoorden de Haaks—ik versta geen woord! Hou op met je gehuil!—'n luik, zegt u? Zéven en veertig...—Wel da's vervloekt beroerd—da's—'t Lijk—in staat van ontbinding—van Barend, as oudste gemonsterd...—Herkend door wie?—Dóór?—O is de 'Verwachting' met averij in Nieuwediep binnengevallen en het schipper Maatsuiker 'm herkend?—Oorringe, ja, ja, zilveren oorringe... dat doet 'r verder niet toe.—Dus is 't nièt nodig dat 'r hier vandaan mense gezonde worde voor de identiteit?—Ja, verdomd beroerd!—Onze plaats wordt wel geteisterd.—Ja—Ja—Enfijn—tegen Gods wil staan wij machteloos.—Ja, ja—Ik twijfelde al niemeer.—Dank u.—Ja.—'t Officieel rapport krijg 'k graag zo spoedig mogelijk. 'k Zal de assuradeur waarschouwe. Bejour! *Hangt heftig de gehoorbuis in de haak.* Daar ben 'k gewoon kapot van—twàlef man.

DE BOEKHOUDER: Barend—de zoon van Kniertje angespoeld—

da's—da's 'n wonder.—Ik dacht dat we nooit meer iets van 't schip zoue horen. Toen met de 'Clementine'...

BOS, *driftig*: Ja—ja—ja—ja!... *Tot Clementine*. Ga asjeblijft naar binnen bij je moeder! De stommitheit om daliik waar die vròuw bij was—over te kletse wat je hoorde. Nou duurt 't geen vijf minute of 't halve dorp is hier! Versta je me niet? Je zit je, godbeter, an te stelle of je liefie an boord was...

CLEMENTINE: Wàarom heb u niet geluisterd? *Snikt zachtjes*.

BOS: Geluisterd!

CLEMENTINE: Toen Simon, de scheepmakersknecht...

BOS: Die vent was dronken!

CLEMENTINE, *heftig*: Dat was-ie nièt!

BOS: Dat was-ie wel! En al was-ie 't niet geweest—met welk recht steek jij je neus in zake waarvan je geen benul heb?

CLEMENTINE: Lieve God—nou heb ik óók schuld...

BOS, *driftig*: Schuld? Schuld! Zijn de romannetjes die je leest in je hoofd geslagen?—Schuld!—Ben je bezeten om zúlke woorde te gebruike na zo'n ongeluk!...

CLEMENTINE: Hij zei, dat 't schip 'n drijvende doodkist was—toen heb 'k ù horen zeggen, dat 't in alle gevallen de láátste teelt zou wezen waaraan de 'Hoop'...

BOS, *eerst driftig—dan redenerend*: Die verdomde kostschool, die verdomde kostschoolkure! Loop voor mijn part as 'n zottin door 't dorp en teken de eerste de beste schooier of bedelaar! Maar flap 'r geen dinge uit die je niet verantwoorden kan. 'n Drijvende doodkist! Zeg liever 'n dronken autoriteit!—Eerst ik! De 'Noord' van Pieterse en de 'Nooit gedacht' en de 'Willem III' en de 'Jonge Jan'—'k kan wel an 't opnoemen blijve, de halve vissersvloot en de halve handelsvloot zijn drijvende doodkiste!—Heb je dat gehoord, Kaps?

DE BOEKHOUDER, *schuw*: Nee, meneer, ik hoor niks.

BOS: As je me zou vrage: vader, hoe zit dat—dan zou 'k je uitleg geve. Maar jullie over 't paard getilde jonge mense bemoeit je met alles en nog wat! Is 'r 'n sterker bewijs, dat de assurantie èlk jaar 'n schip laat kéure. Denk je, dat as 'k straks de assuradeur opschel en 'm zeg: meneer, jij kan veertien duzend gulden neertelle, dat-ie dat doet op losse gronde? Je most 'n kop as 'n boei krije, om de ondoordachtheid, waarmee je 'r nonsens uitflapt!...!—Nonsens zeg ik!—Nonsens, die me goeie naam zou

kunne bederve, as niet iedereen me kende!

CLEMENTINE, *triestig*: Als ik reder was... en 'k hoorde...

BOS: God beware de visserij voor 'n reder die tekeningetjes maakt en huilt bij mooie versjes. Ik sta als vader an 't hoofd van over de honderd gezinnen. Zaken zijn zaken. Als je gevoelig wordt, buitel je over de kop. Wat Kaps? *Kaps gebaart dat-ie 't niet verstaat.*—Nou, ga na je moeder. De burgemeestersvrouw is op visite.

DE BOEKHOUDER: Hier heb 'k de monsterrol, *lezend*, Willem Hengst, oud zevenendertig jaar, gehuwd, vier kinderen...

BOS: ... Wacht effen tot me dochter...

CLEMENTINE: 'k Zal geen woord meer spreken.

DE BOEKHOUDER, *voortlezend*: Jacob Zwart, oud vijfendertig jaar, gehuwd, drie kindere.—Gerrit Plas, oud vijfentwintig jaar, gehuwd, een kind.—Geert Vermeer, ongetrouwd, oud zesentwintig jaar.—Nelis Boom, oud vijfendertig jaar, gehuwd, zeven kindere.—Klaas Steen, oud vierentwintig jaar, gehuwd—Salomon Bergen, oud vijfentwintig jaar, gehuwd, een kind.—Mari Stad, oud vijfenveertig jaar, gehuwd.—Mees, oud negentien jaar.—Jacob Boom, oud twintig jaar.—Barend Vermeer, oud negentien jaar—en Pietje Stappers, oud twaalf jaar.

BOS, *terneergeslagen*: ... Zéven gezinne.

CLEMENTINE: ... Zestien kinderen.

ELFDE TONEEL. *Bos, Clementine, de boekhouder, Truus, Marietje*

TRUUS, *hijgend*: ...Is 'r tijding?... Tijding van me zoontje?

Woest wanhopig: Ach God, maak me niet ongelukkig, meneer!

BOS: 't Spijt me vrouw Stappers...

MARIETJE, *gillend*: Dat kan niet—dat kàn niet—dat lieg je!... 't Is niet mogelijk!...

BOS, *zucht*: De burgemeester-strandvonder van Nieuwediep het de Waterschout getelegrafeerd—Barend Vermeer is aangespoeld—jullie weet wat dat wil—en 'n luik van de 47...

TRUUS, *heftig*: O, moeder Maria—mot 'k dat kind nou ook misse—dat schaap van twaalf jaar!—*Drenzend huilend*. Oóóó!—Oóóóó!—Pietje... Pietje...

MARIETJE, *verwilderd*: Dan... Dan... *barst in hysterisch gelach*

los, Hahaha!... Hahaha...

MARIETJE, *het glas uit Clementine's hand slaand: ... Weg! Wèg!... op de knieën vallend, de handen om het hekje klemmend.* La me nou ook maar krepere!... La me dood gaan asjeblief, lieve God, lieve God!...

CLEMENTINE, *snikkend:* Toe Marietje, bedaar. Sta op...

TRUUS: ...Op z'n eerste reis—en zo dapper as-ie stond te wuive toen 't schip... *Snikt heftig.*

BOS: 't Kan niet verholpe worde, Truus. 't Is 'n bezoeking. Zo'n storm is 'r in geen jare geweest... Denk an Hengst met vier kindere, an Jacob, an Gerrit... En al geeft 't je geen troost: de gage van je zoontje zal 'k uitbetale—as je wil vandaag nog. Ga jullie na huis—en schik je in 't onvermijdelijke.—Neem háár mee—ze lijkt...

MARIETJE: Ik wil niet na huis—ik wil dood, dood...

CLEMENTINE, *haar ondersteunend:* Huil maar, Marietje, huil maar, arm schaap...

TWAALFDE TONEEL. *Bos, de boekhouder, Mathilde*

BOS, *driftig op en neer lopend:* ...Wat suf jij nou?—Ben je te lui om 'n pen op papier te zette, vandaag?... 'k Vraag je geen antwoord!! Heb-je 't Weduwen- en Wezenfonds bij de hand?—Nou!

DE BOEKHOUDER, *op de brandkast toeschuifelend:* 't Bovenste loket is nog op slot. *Bos smijt hem de sleutels toe.* O, dank u! *Opent de kast, schuifelt met het boek naar Bos' bureau.* Asjeblief, meneer.

BOS: ...Vijf en negentig weduwe—veertien ouwe zeelui en vissers...

DE BOEKHOUDER: Ja, 't fonds komt al lang te kort.—Maar weer is 'n advertentietje plaatse...

MATHILDE: Clémens, wat 'n ongeluk! De burgemeestersvrouw vraagt of je niet effen binnen kan komme... ze zit gewoon te huile.

BOS: Nee! Gehuil genoeg hier. En geen tijd!

MATHILDE: Ach! Ach!—Kaps, hier is de kopy voor de circulaire.—Spoed, hoor!...

BOS: Mathilde!—Praat 'r met mevrouw is over—om 'n oproeping te doen voor de verongelukten.

MATHILDE: Ja maar, Clémens—is dat niet te veel—twéé bedel-

partijen?

BOS: Laat mijn 't dan maar... *af*.

DE TIENDE TONEEL. *Clementine, de boekhouder*

CLEMENTINE, *zachtjes huilend*: Kaps! Kaps!... *gaat over hem aan de lessenaar zitten*. Ik voel me zo ellendig...

DE BOEKHOUDER: Héel onverstandig, juffrouw. D'r vergaan méer schepe. De 'Hoop van Zegen' telt haast niet mee. – Hier heb 'k – waar leit 't – waar leit 't? de opgave van 'Veritas' over oktober – enkel van oktober – vergaan 105 zeilschepen en dertig stoomschepen – da's wéinig gerekend: in één maand bij de 1500 dooien, *op de zee wijzend*. Ja, as je 'm ziet zo as vandaag – zo glad en met al die drijvende meeuwe – dan zou je niet gelove dat-ie zoveel mensen vermoordt...

DE TIENDE TONEEL. *De vorigen, Jo, Cobus, daarna Bos*

CLEMENTINE, *tot Jo en Cobus die suffig zitten gaan*: Kom 'r maar in, Jo – Jo! *Jo knikt langzaam nêé*.

COBUS, *bevend*: We zijn effen van huis weggelope – want Saart – net as 'k zei – net as 'k zei...

BOS, *tot Jo*: Hier – ga zitte! *Schuift een stoel bij de kachel*. Blijf jij dàar maar, Cobus – Je het 't zeker al gehoord...

JO, *snikkend*: Van Barend, ja – maar van Gèert – 't gebeurt zo dikwijls dat ze in de roeiboot...

BOS: Nee – Die troost kan 'k je niet geve. Niet alleen dat 'r 'n luik – maar 't lijk was in staat van verregaande ontbinding.

JO, *angstig*: ...Ja – Ja. – Maar as 't Barend nou nièt is – wie zeit dat 't Barend...

BOS: ...Schipper Maatsuiker van de 'Verwachting' het 'm herkend... En – de oorringe...

JO: Maatsuiker? Maatsuiker? En as – die zich vergist?... Ik kom je vragen om reisgeld, meneer, dan ga 'k zellef na De Helder...

BOS: Kom, gekheid!

JO, *huilend*: Barend mot toch begrave worde...

BOS: Daar zal de burgemeester van Nieuwediep wel voor zorge...

VIJFTIENDE TONEEL. *De vorigen, Simon*

SIMON, *dof-aangeschoten*: Ikke-Ikke-heb gehoord... *gebaart vreemdelyk naar Bos.*

BOS, *nerveus-heftig*: Mars, dronkelap!

SIMON, *hakkelynd*: Ik-ikke-zal jou niet vermoorde-ik-ik-heb niks kwaads in de zin...

BOS, *bevend*: ...Haal 'n veldwachter, Kaps-mot die bezopen kerel...

SIMON, *zich vasthoudend aan het hekje*: -Nee-blijf maar-ik zal wel weer gaan-ikke-ikke wou alleen maar zegge dat 't áárdig uitgekommene is-met-met-de 'Hoop van Zegen'.

BOS: Wil je opdondere en daliyk!

SIMON: Niet zo dicht bij me komme-je mot nóóit dicht komme bij 'n man met 'n mes... Neéééé... Ik heb niks kwaads in de zin-ikke wou alleen maar zegge da'k je gewaarschuwde heb -toen die -op de helling lei.

BOS: Dat lieg-je, beroerde kerel!

SIMON: Nou mot je-enkel voor de aardigheid-an je-an je boekhouer en an je dochter vrage... die 'r bij ware...

BOS, *heftig*: 't Is gelogen! Je ben geen antwoord waard, dronkelap! 'k Heb met je patroon, niet met jou te make!... Heb je me niet verstaan, Kaps!

SIMON: Mijn patroon die-die kallefatert zèlf niet... *Tot Kaps, die naar het hekje gekomen is.* ...Heb 'k gewaarschouwd? Was jij d'r bij?

DE BOEKHOUDER, *angstig naar Bos kijkend*: Nee-'k was 'r niet bij-en às 'k 'r bij was, heb 'k niks gehoord...

BOS, *tot Clementine*: En nou jij!-Het die dronkelap...

CLEMENTINE, *angstig-op schreien af*: ...Papa!...

BOS, *dreigend*: Laat jij as dòchter-Grimmig. Geef antwoord!

CLEMENTINE, *angstig*: ...Ik herinner me niet...

SIMON: ...Da's-da's gemeen. Da's verdomde gemeen!... Ik heb gezeid dat 't schip ròt-ròt was...

BOS: Dronkemanspraatjes!-Je sleept 'r me boekhouer en me dochter bij-en je hóort...

COBUS: Ja maar-ja maar-nou herinner ik me ook...

BOS: Wat weerlicht-heb jij soms ook gewaarschuwde?

COBUS: Nee. Nee. Dan zou 'k liege. Maar uw dochter-uw

dochter die zeit nou dat ze niet gehoord het dat 't schip rot was –en op de tweede avond van de storm–toen ze met me alleen bij me zuster Kniertje was, toen het ze wèl gezeid dāt–dāt –
CLEMENTINE, *bevend*: ...Heb ik toen...

COBUS, *vals*: Ja–dat heb jij! Die eigenste avond–ware me woorde: juffrouw, juffrouw nou zit je te jókke–want as je vader wist dat de 'Hoop van Zegen' ròt...

JO, *onstuimig-opstaand, woest haar woorden uitknersend*: Jij, jij liègt!–Jij ben begonne te huile–je was bàng dat 'r schepe zou vergaan–daar was 'k bij!–daar was Truus bij–daar was!... O jullie àdders!...

BOS, *met z'n vuist het schrijfbureau bedreunend*: Adders! Adders, wij die jullie gespuis jaar in jaar uit te vrete geve? Heb je niet genoeg fatsoen om óns te gelove inplaats van die dronken schooier die op z'n bene staat te waggele?

JO, *razend-van-drift*: ...Jullie gelove?–Jullie!!–Zij liegt en jij liegt!

BOS, *dreigend*: ...Me kantoor af!

JO, *onstuimig*: Barend heb je met de politie na boord late slépe!–Geert was te trots om gehááld te worde!–Schurk! Schurk! Driedubbele schurk! *Overspannen-zenuwlachend*. Née, née, je hoeft niet na je dèur te wijze! We gaan wel–As 'k langer hier bleef zou 'k je in je gezicht spoege–in je gezicht spoege!... *Gebaart dreigend*.

COBUS, *haar tegenhoudend*: Kom... Kom...

BOS, *na een stilte*: Voor je tante zal 'k anneme, dat je overspannen ben... anders–anders... de 'Hoop van Zegen' wàs zeewaardig, wàs zeewaardig–Heb ik geen verlies–al is 't schip geassureerd? En al hād die kerel me gewaarschouwd–wat gèlòge is!–mot ik as man van zake 'n dronkelap vertrouwe, die nerges meer werk vindt omdat-ie te onbekwaam is om z'n gereedschap te hantere?

SIMON, *hakkend*: Ikke–ikke heb jou en hèm en haar gezeid–dat zo'n drijvende doodkist... da's vást hoor!

JO, *uitbarstend*: O! O! Geert èn Barend èn Mees èn de andren! O God hoe kon jij 't toelate... *Zakt op de stoel, snikt*. Geef me dan reisgeld om zèllef na Nieuwediep te gaan–dan zal 'k over niks meer prate...

BOS, *grimmig*: Nee! geen rooie duit! 'n Meid, die me zo vlegelachtig uitscheldt...

JO, *verward-huilend*: 'k Weet niet wat 'k gezeid heb-en-'k geloof niet dat je-dat jij-dan zou je erger zijn as 'n duvel.

BOS: De waterschout zeit dat 't nièt nodig is om mense na Nieuwe-diep te zende.

JO, *naar de deur waggelend*: ...Niet nodig-nièt nòdig-wat mot 'r nou van me worde... *Cobus en Simon lopen achter haar aan.*

ZESTIENDE TONEEL. *Bos, Kaps, Clementine*

BOS, *loopt heen en weer. Kaps kruipt op z'n kruk*: En as jij ooit weer 'n stap op me kantoor zet...

CLEMENTINE, *starend-verschrikt*: Nee-nooit meer, *een lange stilte*. Vader, ik vraag mezelf af, *barst in snikken uit*, hoe 'k oòit weer achting voor jòu-ooit weer achting voor mezelf zal krijgen... *af.*

ZEVENTIENDE TONEEL. *Bos, de boekhouder*

BOS: Dòl! Ze zou in staat zijn me goeie naam met d'r kostschool-fratse te bederve!-Wie 'r verder komt zend je weg, begrepen?-Tuig!-Rapalje!-Dat hèle nest deugde niet.-Die vérdómde dronkelap!-Die kerel die na jenever stinkt! *Buiten weerklinkt Jelle's viool*. Dat mot 'r nog bijkomme! *Voor het raam*. Ruk uit! Nee, geen cent! *De muziek houdt op*. 'k Ben gewoon ondersteboven... *smakt in zijn stoel, neemt vinnig Clementine's schetsboek op, bladert er in, smijt het op de grond, bukt zich, rukt er enige blaadjes uit, verscheurt die. Een ogenblik zit hij in gedachten, schelt aan de telefoon*. Hallo!-Met Dirksen-Dirksen zeg ik -de assuradeur! *Wacht somber kijkend*. -Hallo! Ben jij daar, Dirksen?-'t Is mis met de 'Hoop van Zegen'-'n Luik met mijn merk angespoeld en 't lijk van een matroos, *in ruzietoon overgaand*. Wat zeg je? Kan je begriipe!-Geen kwestie van! Twéé en zestig dage! De waarschijnlijkheidskans is zó groot-*gekalmeerd*, Goed,-'k Zal je bij me op kantoor wachte.-Maar 'n beetje spoed, hè-Ja-voor veertienduzend gulden-Bejour. *Schelt af-bij de laatste woorden is Kniertje binnengekomen.*

KNIERTJE, *gedachteloos*: Ik—zij zakt *geduldig-schreiend op de bank*.

BOS, *zonder haar te zien, bij de brandkast*:—Heb je de portefeuille met polissen verlegd?—Jij haalt, goddorie, àlles van zijn plaats!

DE BOEKHOUDER, *van af z'n tabouret wijzend*:—De portefeuille leit hoger—àchter de effectentrommel.

BOS, *snauwend*: Hou je mond maar weer!—*Zich omkerend met de portefeuille in de handen*.—Kan jij niet kloppe?

KNIERTJE: Ik wou...

BOS, *kregel*: Je komt vijf minute te laat.—Die mèid, die bij je inwoont, het hier 'n schandaal geschopt, dat 't weinig scheelde of 'k had om 'n veldwachter getelefoneerd. *Snauwend*. Kom 'r in!—Doe 't hekkie achter je dicht...

KNIERTJE, *moeilijk*: ...Is 't waar—is 't wáár dat... De pastoor zei... *Bos knikt somber*. O, o, *Zij staart voor zich uit, haar armen vallen slap*.

BOS: Met jou—met jòu heb 'k meelijje. Jou heb 'k gekend as 'n fatsoenlijke vrouw—en je man óók. Maar je kindere—'t is hàrd om te zegge bij zo'n slag—je kinderen en die—nicht van je—hebbe nóóit gedeugd! *Kniertjes hoofd zakt weg*. Hoeveel jare ben jij niet bij me over de vloer gekomme—tot je zoon Geert me met z'n vuiste dreigde, me grijze hare bespotte, me bijna je deur uitsmeet!—En je àndere zoon... *Verschrikt*. Knier! Kniertje! *opstaand*. Kaps!—Water! *Haar voorhoofd en polsen bettend*.—Verdomd!—Verdomd!...

DE BOEKHOUDER: Zal 'k mevrouw of de juffrouw?...

BOS: Nee! Blijf hier! Ze komt al bij.

Kniertje lang aangehouden snikkend, na 'n wijle van bewusteloos staren.

DE BOEKHOUDER: ...Knier...

BOS: Stil.—Laat 'r uithuile.

KNIERTJE, *smartelijk met onderbrekende snikken*: Hij wou niet weg!—Hij wou niet weg—en met me èige hande heb 'k—heb 'k zijn hande van me deurpost lòsgemaakt... *Kermt zachtjes*.

BOS, *dof*: Je hebt je niks te verwijte...

KNIERTJE, *in dezelfde toon*: ...Voor-ie ging heb 'k 'm de ringe van z'n vader in z'n ore gehange—as 'n—as 'n òfferdier...

BOS: Kòm...

KNIERTJE, *hijgend*: En-me òùdste jongen–die 'k niet genacht heb gezeid...–Als je te laat ben–ware z'n woorde–kijk 'k je geen oog meer an–geen óóg méér àn...

BOS, *heftig ontroerd*: Hou op–hou op in godsnaam?...

KNIERTJE: ...Twalef jaar gelêe–met de 'Clementine'–heb 'k hier óók zo gezeten. *Snikt in bevende oude handen.*

BOS, *zich bedwingend*: Toe, wees nou sterk.

NEGENTIENDE TONEEL. *De vorigen, Mathilde*

MATHILDE: Clémens!–Ach, àrme, bèste Knier, wat ben 'k met je begaan.–'t Is érg–'t Is schrikkelijk–twéé zoons...

KNIERTJE, *starend*: Me man en vièr zoons...

MATHILDE, *troostend*: Maàr, wees jij maar niet ongerust, hoor.–We hebbe 'n oproeping geschreven–de vrouw van de burge-meester en ik–en die gaat morgen in àl de krante–Hier Kaps... *Bos wenkt haar heen te gaan...* Laat 'r nog effen wàchte, Clémens–*lief*. 'k Heb 'n paar kóuwe kotelette–die 'r op zulle knappe–en–en–late we nou maar weer vrede sluite.–Je heb 'r toch niks tegen dat ze weer komt schoonmake? Wij zulle je niet vergete, hoor.–Dag Knier. Sterkte. *Af.*

TWINTIGSTE TONEEL. *Bos, Kniertje, de boekhouder*

BOS: Nee, we zulle je niet vergeten.

KNIERTJE: Nou is me éñige hoop–'t kind van me nichie.

BOS, *verwonderd*: ...'t Kind?

KNIERTJE: Dat ongeluk komt 'r bij–ze is zwanger van me zoon–*Dof glimlachend*. Ongeluk?–Nee, dat is nou geen ongeluk...

BOS: En vertel jij dat zó maar?

KNIERTJE, *dof*: Meneer mot 't zellef weten–hoe ie met me wil...

BOS: Dat zal 'n toer met de commissie worde, Knier–met de commissie van 't fonds. Je zoon, die in de gevangenisse–die oproerliedjes–en je nicht die mij...–Enfin ik zal me best doen–ik zàl òp mè wòord je voorspraak–maar belove, bèlòve kan 'k niks.–D'r zijn zeven nièuwe gezinne, die nou op onderstand wachte–zestien nièuwe weze–*Opstaand en de brandkast sluitend*. Nee, blijf nog even zitte... Mevrouw wou je wat meegeve...

EENENTWINTIGSTE TONEEL. *Kniertje, de boekhouder*

MATHILDE, *onzichtbaar*: Kaps! Kaps! *De boekhouder staat op, verdwijnt een ogenblik, keert terug met 'n schaaltje en een gemailleerd pannetje:*

DE BOEKHOUDER, *goedig*: Of je de schale bij gelegenheid anreikt—en of je zaterdag weer wil komme schoonmake. *Zij staart voor zich uit. Vrindelijk legt hij haar willoze handen om schaaltje en pannetje, en sloft naar z'n kruk. Een stilte. Kniertje zit onbewogen, smartelijk-versuft, mumt met de lippen, staat moeilijk op, strompelt het kantoor uit. Het geklos van haar klompen klinkt na in de stilte.*

Einde van het vierde bedrijf

Amsterdam, 15 oktober—9 december 1900